

Ar hoga mhö bi 'yot'a

AR MARKO

**Ar Xuwa Xixthe mi mönga ar hoga
mhö**

(Mt. 3:1-12; Lk. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

- 1** Ár ndui ár hoga mhö ar
Hesukristo ár T'u Jö.
²Ngu bi 'yot'a ar m'ehni Isaia:
Hyandi di pēhna ma m'ehni da
m'et'o habu gi pa,
da m'et'o da hyok'a ar 'ñu.
³Ár mhafi n'a togo eng'a har
ot'at'ohö:
Hyojwu ár 'ñu ar tsi Hmu; jömfu
habu da thogi.
⁴Ar Xuwa mi xixthe ya jö'i har
ot'at'ohö, ne mi xipabi ar hoga mhö,
ne nuyü nda 'yot'wa yá ntso'mi ne
nda mpumbabi yá ts'oki.
⁵Ne mi pōnga ya jö'i mi e nda
zū ar Xuwa, gatho nu'u mi 'bu har
hnini Herusalen ne nu'u ma'ra ya
hnini har hai Nhudea, mi damajōni
yá ts'oki, ne mi xixthe'ö har döthe
Hordan.
⁶Ar Xuwa mi hö n'ar he xki
njūpa ár xi n'ar meti ár thuhu
kameyo ne xki m'e, ne mi
ngut'a n'ar ximhni, ha mi tsi ya
māgak'oto ne ar t'afi mi t'inga har
t'ohö.

⁷Ne mi mönga ar hoga mhö mi
enö:

—'Befa n'a xa tökagi ár ts'edi,
hindi 'ñepkagi ga xot'wats'u ár
thiza.

⁸Nuga xta xixthe'ihu har dehe, ha
nö'ö ma da xixthe'ihu hár Hñö Jö.

Ár nxixthe ar Hesu

(Mt. 3:13-17; Lk. 3:21-22)

⁹Nuya pa'u ba e ar Hesu ba pōnga
har hnini Nasare har hai Ngalilea,
ne bi xixthe ar Xuwa har döthe
Hordan.

¹⁰Nep'u mi bōnga har dehe, bi
hyandi bi xo mhets'i, ne ár Hñö Jö
ngu n'ar domtxu ba köi bi züdi.

¹¹Ne bi nheki n'ar mhö ndi 'ñe
mhets'i mi enö:

—Go ma hmöka T'u'i, gi jakagi ga
njohya.

Ar ts'ondöhi mi tsata ar Hesu

(Mt. 4:1-11; Lk. 4:1-13)

¹²M'efa ár Hñö Jö bi zixa ar Hesu
har ot'at'ohö.

¹³Ne ba 'buhnu yon'ate mpa, har
ts'ondöhi mi tsatnu. Ba 'bu mameda
ya zu'we, ha nuyá enxé Jö mi
pēpabi.

Ar Hesu bi dũ'ma ár 'bēfi

(Mt. 4:12-17; Lk. 4:14-15)

¹⁴Nú'mũ mi njot'a ar Xuwa har fadi, ar Hesu bi menga Ngalilea mi mōmba ár hoga ts'ut'wi Jō.

¹⁵Mi enō njawa:

—Xi zō ar pa xki mhō, ne ár ts'ut'wi Jō 'bap'ũtho. 'Yothwũ ár ntso'mi, ne ñ'emũihũ ar hoga mhō.

Ar Hesu bi zohna goho ya nguxhwō

(Mt. 4:18-22; Lk. 5:1-11)

¹⁶Mi k̄ata hár ñōni ar ñhonthē Ngalilea, ne bi hyanda ar Simu ne ar Andre ár jōdōp'ũ, mi kōt'a yá nt'ats'i har dehe, ngetho ma ya nguxhwō.

¹⁷Ne ar Hesu bi 'ñembabi'ũ:

—Ba e gi tengagihũ, ne ga ex'ahũ gi juxũ ya jō'i.

¹⁸Dama bi zop'ũ yá nt'ats'i'ũ bi deni.

¹⁹Bi ñ'o man'a tsi tui ar Hesu, ne bi hyanda ar Hakobo ne ar Xuwa ár jōdōp'ũ'ō, yá t'ũ ar Sebedeo. Nuyũ mi tōhnũ har motsa mi pōt'a yá nt'ats'i.

²⁰Dama bi zohni, ne nuyũ bi zop'ũ ar Sebedeo yá dada'ũ, mi tōhwi yá 'bēgo har motsa, ne bi deni.

N'ar ñ'ohō mi nthexkwi n'ar ts'ondōhi

(Lk. 4:31-37)

²¹Bi zōñ'ũ har hnini Nkapernaum, ne ar pa ntsaya bi yut'a ar Hesu ha yá nijō ya xodyo mi uti.

²²Nu'ũ togo mi ɔts'e mi 'yōda ár nt'uti, ngetho mi ñō ngu n'a pē'sa ár ts'edi, hinge ngu nuya bōt'ofō.

²³Ha mi 'buhũ n'ar ñ'ohō ha yá nijō'ũ mi nthexkwi n'ar ts'ondōhi, n'a mbi hyexta n'ar mhafi,

²⁴bi 'ñenō:

—Tema gi pēkwa, Hesu me Nasare. Hage xka e gi hwatkagihe. Di pōdi togo'i, ár hoga T'ũ Jō.

²⁵Nunar Hesu bi zui ne bi 'ñembabi:

—Kot'a ri ne, ne pōni hye nunar ñ'ohōnũ.

²⁶Ha nunar ts'ondōhi bi hwō'sa nunar ñ'ohō, ne bi hyexa n'ar mhafi bi boni bi zop'ũ.

²⁷Gatho xa mi 'yotho, ne mi ñōxhnatho mi eñ'ũ:

—Ter mēhnupya. Tema 'ra'yo nt'utinũ 'mũ. Pē'sa ar ts'edi 'bepa ya ts'ondōhi, ne nuyũ ote.

²⁸Ne ngut'a bi nunga ár 'bede xoge hár nthet'i ar hai Ngalilea.

Ar Hesu bi othebi ár to ar Simu Pedro

(Mt. 8:14-15; Lk. 4:38-39)

²⁹Mi bonga hár nijō'ũ, bi ma hár ngu ar Simu ne ar Andre, bi mēwi ar Hakobo ne ar Xuwa.

³⁰Ha nunár to ar Simu mi 'bēnũ mi the ar mpat'i, ne ngut'a bi nsipabi ar Hesu.

³¹Nu'mũ bi wat'i bi mipa ár 'yē bi guts'i, ne dama bi hñōka ár mpat'i, ne bi nangi mi umbabi te nda zi'ũ.

Ar Hesu bi othe nze ya dathi mi yu ar hyadi

(Mt. 8:16-17; Lk. 4:40-41)

³²Mi taknde, ja xki yu ar hyadi, ba ts'impa gatho ya dathi ne nu'ũ mi nthexkwi ya ts'ondōhi.

³³Gatho ya mengunũ xa mi ñ'ent'i bi wat'a har goxthi.

³⁴Ne bi othe nzeye tsant'ō ar hñeni mi pēts'i, ne bi 'yēnga nzeye ya ts'ondōhi, ne himi hēgi nda ñō, ngetho mi pō'ũ togo'ō.

**Ar Hesu bi ñ'o xoge har hai Ngalilea
mi mönga ar hoga mhö**

(Lk. 4:42-44)

³⁵Ár hyax'ö ar Hesu bi nanga n'itho nú'mu mi nxuitho, bi ma ba apa Jö ha n'ar hai hinto mi 'bui.

³⁶Ar Simu ne nu ma'ra mi ñ'owi, bi ma ba honi.

³⁷Ne mi dini bi 'ñembabi:

—Gatho ya jö'i hoñ'a'i.

³⁸Nö'ö bi 'ñembabi'u:

—Möhö ma ga tsoñhu ma'ra ya hnini ha ya nthet'i, ga xipabi'u ar hoga mhö n'ehe, ngetho ge'ö xta ehe.

³⁹Ne bi ñ'o xoge Ngalilea, mi kut'a ha yá nijö, mi mönga ar hoga mhö ne mi ɛnga ya ts'ondöhi.

**Ar Hesu bi othe n'a mi tsu ar
tsit'ando'yo**

(Mt. 8:1-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰Ba e n'ar ñ'ohö mi tsu ar tsit'ando'yo, bi ndandihmö ne mi apa ar möte mi embi:

—Nu'mu gi ne, da tsä gi othe'gi.

⁴¹Ne ar Hesu bi ko ár nhwëki, bi maka ár 'ye bi hñu'spabi, ne bi 'ñembi:

—Hö, di ne ga othe'i. Dá dix'a'i.

⁴²Nu mi mönga njap'u, nu ar tsit'ando'yo dama bi hyegi, ne bi dits'i.

⁴³Nu'mú xa mi pëmbabi, ne bi mēhni nda ma.

⁴⁴Ne bi 'ñembabi:

—Ha gi öde, hinto ma gi xipabi. Hõse di ma ba ñ'udi da hyant'a ar möjö. Ne gi hñöxa ar m'oñho, gi jut'a ri nt'axki ngu bi mönga ar Moise, njap'u da bö'u xi dix'i.

⁴⁵Ha nu mi ma'ö, xa to gatho mi xipabi, ne bi 'yonga ar 'bede nö'ö

tema xki thogi. Jange ar Hesu himi tsä nda yut'a har hnini xiñho. Mi kota ha ya hai hinto mi 'bui, ne ka mi panu ya jö'i ma nda züdi. Nuya jö'iyu hagatho ya hai mi ehe.

**Ar Hesu bi othe n'ar dathi xki nza ár
ndo'yo**

(Mt. 9:1-8; Lk. 5:17-26)

2 Xki tho 'ra ya tsi pa, ne ar Hesu bi yut'a man'agi har hnini Nkapernaum, ne bi födi mi 'buhnu har ngu.

²Ne dama bi wat'a nze'ye ya jö'i. Himi tsüdi nda yut'a har ngu, mödi nda m'ata har goxthi, ne nunu mi xipabi ar hoga mhö.

³Nu'mú ba e 'ra ya ñ'ohö mi honi, mi tsi n'ar ñ'ohö xki nza ár ndo'yo, mi njunga goho mi muts'i.

⁴Nuya jö'i xa mi nze'ye, himi tsä nda yut'i. Jange bi xos'u n'a xeni ár m'et'e ar ngu, ne ka bi gö'mnu har oki nunar fidi mi oxa ar ñ'ohö xki nza ár ndo'yo.

⁵Ar Hesu mi hyandwa yá jamfi nu'u togo mi tsihi, bi 'ñemba ar ñ'ohö xki nza ár ndo'yo:

—Ndada, xi mpump'a ri ts'oki.

⁶Mi 'buhnu 'ra ya böt'ofö, mi 'yoxa njap'u mi ense ha yá mfeni:

⁷Yo'ö ñö njap'unu. Ts'okwa Jö. Hinjo'o man'a tsä da pungya ts'oki, hõse Jö.

⁸Ar Hesu mi pötwatho yá mfeni ne te gatho mi beñ'u, jange bi 'ñembabi:

—Yo'ö te gatho gi benthü ha ri mfenihu.

⁹Temar ñhembu ga embabi nunar ñ'ohõnu xi nza ár ndo'yo: Xi mpump'a ri ts'oki, wa ga embabi: Nangi, juxa ri fidi, di ma.

¹⁰Pöhüpya, Nö'ö Togo ba e bi Njö'i pe'skwa ar ts'edi har ximhai da pungya ts'oki, nuhü teme ma ga pefi.

Ne bi 'ñemba nö'ö togo xki nza ár ndo'yo:

¹¹—Nu'ge di xi'a'i: Nangi, juxa ri fidi, di ma ri ngu.

¹²Nu'mú nö'ö dama bi guxa ár fidi, bi thota mateda ya jö'i bi ma. Gatho xa mi 'yotho mi nsundabi Jö mi eñ'u:

—Hiñham'u xta hanthü n'ar nt'udi njanu.

Ar Hesu bi zo ar Lebi nda deni

(Mt. 9:9-13; Lk. 5:27-32)

¹³M'efa ar Hesu bi mengi bi ma har ñonthé, ha nuya jö'i mi e nda züdi, ne nö'ö mi uti.

¹⁴Nú'mü mi thohnü, bi hyanda ar Lebi ár t'u ar Alfeo, mi huxnü habü mi njut'a ar bojö mi jot'a ya ndö, ne bi 'ñembabi:

—Ba ehe tēngagi.

Ha nö'ö bi nangi bi deni.

¹⁵M'efa ar Hesu bi ma hár ngu ne bi hñu har mexa. Bi wat'a nzeýe ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki, mi huhwi ar Hesu mahyēgiwi yá maxte, ngetho mi ja nzeýe togo xki deni.

¹⁶Ha nuya böt'ofó ne ya dēnga'bepate, mi hyandi mi ñungwi ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki, bi 'ñemba yá maxte:

—Tema di bōmpyanü, ñungwi ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki.

¹⁷Ar Hesu mi 'yo njap'u, bi 'ñembabi'u:

—Nu'u 'yomañho hingi hongá togo da othe, ha nu'u hñeni hö, hoñ'u. Hinxta e ga zo ya hogajö'i,

xta e ga zo ya 'yot'ats'oki da 'yot'wa yá ntso'mi.

Ar Hesu bi t'amba ar bēhē

(Mt. 9:14-17; Lk. 5:33-39)

¹⁸Nuyá maxte ar Xuwa Xixthe ne yá maxte ya dēnga'bepate, xki nzöi mi bē'u. Jange n'agi ba e 'ra, bi 'yamba ar Hesu:

—Yo'ö yá maxte ar Xuwa Xixthe ne yá maxte ya dēnga'bepate bēhē, ha nuya ri maxte hingi bēhyü.

¹⁹Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hage tsá da bē nu'u togo xi ts'ohna ha n'ar ngo ne huhwi nö'ö togo xi nthöti. Hingi tsá da bēhyü, ngetho 'buhwi togo xi nthöti.

²⁰Xta zohmö ya pa da ts'imbabi; nu'mü hö, xi inda nehmö, da bēhyü.

²¹Hinjo'o togo ju n'ar 'ra'yo m'ot'e pota n'ar ze dutu. Ngetho nu xta yut'a ar 'ra'yo m'ot'e, da gut'a ar ze dutu ne da xē döta xeni.

²²Hinto xit'a ar 'ra'yo t'afi ha ya ze ximhni. Ngetho nu'mü da jap'u, nunar 'ra'yo t'afi da xēka ya ze ximhni, ar t'afi da nö'mi ne da m'e ya ximhni. Jange ar 'ra'yo t'afi nsit'a ha ya 'ra'yo ximhni.

Yá maxte ar Hesu bi doka ya ngöt'ei har pa ntsaya

(Mt. 12:1-8; Lk. 6:1-5)

²³N'ar pa ntsaya ar Hesu bi tho ha ya hwöhi. Nuyá maxte nú'mü mi thohnü, bi ndui bi dokwa yá ngöhö ya t'ei.

²⁴Nu'mü nuya dēnga'bepate bi 'ñembabi ar Hesu:

—Ndimhö, yo'ö pēhyü nö'ö hingi ho da mē har pa ntsaya.

²⁵Nö'ö bi 'ñembabi'u:

—Ha hinxka nehü nö'ö bi mē ar Dabi nú'mü mi the ar ñhuni, ne

bi zúhwi ar thuhu gatho nu'u mi ñ'owi.

²⁶Bi yút'a hár nijö Jö nú'mu mar döngamöjö ar Abiatar, ne bi zi ya thuhme xki 'bo'spa Jö, nö'ö hingi ho to gatho da zi, hönse ya möjö. Ne himbi zise'ö, bi hyemba yá ñ'owi.

²⁷Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u n'ehe: —Nunar pa ntsaya bi thoki ngetho mi honga ar ñ'ohö, hinga ar ñ'ohö bi thoki nge'ö mi honga ar pa ntsaya.

²⁸Jange Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, gehnu ár Hmu ar pa ntsaya.

Ar ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye

(Mt. 12:9-14; Lk. 6:6-11)

3 Man'agi ar Hesu bi yút'a ha yá nijö ya xodyo, ne mi 'buhnu n'ar ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye.

²Ne nuya jö'i mi öthó, mi ne nda hyandi ha nda othe nunar dathi har pa ntsaya, ne nda dini te nda hyox'u.

³Nu'mú nö'ö bi 'ñemba ar ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye:

—Nangi, 'ba madetho.

⁴Ne bi 'yamba nu'u mi 'buhnu:

—Teme xiñho da t'ot'a har pa ntsaya, ar ñho wa ar ts'om'ui. Ha da t'ot'e n'ar dathi, wa da thegi da du.

Gatho bi ñhetho.

⁵Nu'mú nö'ö bi mbö ár kwe bi ñhanda hár nthet'i, bi du ár müi ngetho xa mi kotyá müi, ne bi 'ñemba nunar ñ'ohö:

—Maka ri 'ye.

Nö'ö bi maki, ne dama bi dits'i bi m'ui xiñho.

⁶Nu mi bonga ya denga'bepate, bi ñ'ut'wi yá ñ'ohu ar Erode hanja nda tsä nda hyo'u.

Nzeye ya jö'i mi 'buhwi ar Hesu hár ñöni ar ñhontho

⁷Ha nu ar Hesu bi mewi yá maxte hár ñöni ar ñhontho. Ne bi denga nzeye ya jö'i, ya me Ngalilea, ya me Nhudea,

⁸ya me Herusalén, ya me Idumea, nu'u mi 'bu 'randi ar döthe Hordan, ne nu'u mi 'bu hár nthet'i ar hnini Tiro ne ar Sidon. Xki zo yá gu'u mi ot'a ya döta nt'udi, nzeyeyu ma ba k'öni.

⁹Ar Hesu bi 'ñemba yá maxte nda ñhok'u di pe'sa n'ar motsa nú'mu mi mahyoni nda bots'e, ne hinga nda 'yent'a ya jö'i.

¹⁰Ngetho xki othe nzeye ya jö'i, jange gatho nu'u mi hñeni, xa mi ñ'ent'i mi ne nda dani.

¹¹Ha nuya mi nthexkwi ya ts'ondöhi, nú'mu nda hyandi, mi ndandihmö hár wa'ö, ne mi mafi mi eñ'u:

—Nu'ge go ár T'u'i Jö.

¹²Nö'ö xa mi tsui hinga nda möñ'u togo'ö.

Ar Hesu bi hwahna nu'u

'ret'amayoho yá mpote

(Mt. 10:1-4; Lk. 6:12-16)

¹³M'efa bi boxa har t'ohö, ne bi zohna nu'u togo mi ne'ö, ne nuyi bi ma ba tsüdi.

¹⁴Ne bi hñuxa 'ret'amayoho nda ñ'owi, ne nda mehni ma nda mönga ar hoga mhö.

¹⁵Ne nda me'sa ar ts'edi nda othe ya hñeni, ne nda 'yenga ya ts'ondöhi.

¹⁶N'a'u ar Simu nö'ö bi hñu'spabi ar Pedro,

¹⁷ar Hakobo ár t'u ar Sebedeo, ne ar Xuwa ár jödö ar Hakobo, gehyu

bi thu'spabi ya Boanerges, ne da 'ñenö: Ya bötsi di hñöxa ár hñeti ar ñuni;

¹⁸ar Andre, ar Lipe, ar Bartolo, ar Teo, ar Toma, ar Hakobo ár t'u ar Alfeo, ar Tadeo, ne ar Simu togo xki ñ'owi nu'u mi ntuhni mi ñönga ár hnini,

¹⁹ne ar Huda Iskariote nö'ö togo bi da. Ne mi wadi bi hwañ'u, bi menk'u habu mi 'bu'u.

Ar ñömañ'u t'ëmba ár Hñö Jö

(Mt. 12:22-32; Lk. 11:14-23)

²⁰Nu mi zoñ'unu, xa bi wat'a ra nzeze ya jö'i man'agi, himi hegi nda ñuni.

²¹Nu mi 'yo yá mēni ar Hesu, ba e'u nda zits'i, ngetho mi eñ'u xi 'be ár mfeni.

²²Nuya böt'ofu xki 'ñe Herusalen mi eñ'u mi pe'sa ar Belsebu, ne mi hömpa ár ts'edi ár ndö ya ts'ondöhi, njap'u mi enga ya ts'ondöhi.

²³Ar Hesu bi xipabi nda wat'a ya jö'i, ne mi ut'u m'ede, mi enö:

—Hanja tsä ar ts'ondöhi da ñ'ense.

²⁴Nu'mu n'ar hnini da ntunse, da nhwati.

²⁵Ne nu'mu nu'u togo 'bu ha n'ar ngu da ntunse, da ñhege.

²⁶Ne nu'mu ya ts'ondöhi da mpoxxwe ne da ñhege, da nhwatase.

²⁷Hinto tsä da yut'a hár ngu n'ar ñ'ohö xa ja ár ts'edi, ne da bëpa yá ñho nu'mu hinxí xot'e m'et'o. Nú'mu xta wadi da xot'e hö, da tsä da bëpa yá ñho.

²⁸Xa majöni di xi'ahu, gathu ya ts'oki ya meximhai ma da mpumbabi, ne tsant'ö ar ts'ate xi mö.

²⁹Ha nö'ö togo da 'yemba ar ñömañ'u ár Hñö Jö, hinda ma da mpumbabi. Xi t'ekwabi ar mfei hiñham'u da thege.

³⁰Bi 'ñembabi njap'u ngetho xki 'ñeñ'u: Xi nthexkwi n'ar ts'ondöhi.

Ár nönö ne yá jödö ar Hesu

(Mt. 12:46-50; Lk. 8:19-21)

³¹M'efa ba ehnu ár nönö ne yá jödö, himbi tho'u, bi gota nthi, ne bi meñ'u togo nda zofo.

³²Nu'u togo mi hu har nthet'i habu mi hu'ö, bi 'ñembabi:

—Ri nönö ne ri jödö bi 'ba nthi, hoñ'a'i 'nö.

³³Ne nö'ö bi dödi:

—Togo ma nönö ne ma jödö.

³⁴Bi k'öt'a nu'u mi hu hár nthet'i'ö, ne bi 'ñenö:

—Xi 'bukwa nu'u togo ma nönö ne ma jödö.

³⁵Ngetho gathu nu'u togo ot'a ngu mönga Jö, go gehyu ma jödö, ma nju ne ma nönö n'ehe.

Ár 'bede ar mot'i

(Mt. 13:1-23; Lk. 8:4-15)

4 Ar Hesu bi du'ma man'agi bi uta ya jö'i har ñönthe. Ne bi got'athu nzeze ya jö'i, xa mar nzeze. Jange nö'ö bi yut'a har motsa ne ka bi hñuxnu, ha gathu ya jö'i mi 'bata har ñönthe.

²Ne te gathu mi ut'u m'ede, ne njap'u mi utwabi'u ár nt'uti, bi 'ñembabi'u:

³—'Yoxu nö'ö ma ga xi'ahu: N'ar mot'i bi boni ma ba mpot'i.

⁴Ne nú'mu mi mpot'i, n'a tui bi zo har 'ñu, ba e ya ts'int'su bi go bi za.

⁵Man'a tui bi zo ha ya do habu himi köxa nzeze ar hai. Ngut'a bi k'ont'si ngetho himar mpidi ar hai.

⁶Nú'mu mi boxa ar hyadi, bi hwixki, ne bi 'yot'i, ngetho himi tsa nda nunga yá 'yu.

⁷Man'a tui bi zo habu mi ja ya 'mini. Ne nu mi te nuya 'mini, bi xuhña bi ot'i ne hinte bi uni.

⁸Man'a tui bi zo habu mar ñho ar hai, ne bi unga n'ar hoga sofo, bi k'onts'i ne bi te. Bi unga n'atema'ret'a, hñun'ate ne n'anthebe n'a ngu n'a ar 'bai.

⁹Ne bi 'ñembabi'u:

—Nö'ö togo tu ár gu, dá 'yoxa nö'ö di mö.

¹⁰Nú'mu mi m'use nu'u mi teni ne nu'u 'ret'amayoho yá maxte, bi 'yambabi tema ndi bonga nunar 'bede'ö.

¹¹Ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu xi ut'ahu Jö nö'ö hinxi fö mam'et'o tengu ár ts'ut'wi, ha nu ma'ra hindi ñ'ohu, di utam'ede.

¹²Ne xta hyandi, hinda bödi ter me'ö, nu xta 'yode hinda zo yá mfeni, njap'u hinda 'yot'wa yá ntso'mi, ne da mpumbabi.

¹³Ne bi 'ñembabi'u:

—Ha hingi pöhu tema di bonga nunar 'bedenu. Hanja ma gi pöhu tema di bonga gatho nuya 'bede mu.

¹⁴Nunar mot'i, gehnu nö'ö togo xanga ár mhö Jö.

¹⁵Nö'ö te 'bot'i bi zo har 'ñu, njangu nu'u togo xi nsipa ár mhö Jö. Ne xta wadi da 'yode, ngut'a da 'ñep'u ar ts'ondöhi, ne da hñömba nunar mhö xki zomhö ár müi.

¹⁶Njap'utho nö'ö bi 'bot'a ha ya do, nú'mu xta nsipa ar mhö, njohya da hñöni.

¹⁷Ha hinxi nunga yá 'yu, jange ngut'a da 'yot'i nu xta 'ñepabi ya

thogi ne ya nt'utsa ngetho temba ár mhö Jö, dama da 'wege.

¹⁸Ha nö'ö bi 'bot'a habu mi ja ya 'mini, ñhehwi nu'u togo xi 'yo ár mhö Jö,

¹⁹ne tupár müi gatho nö'ö te jawa har ximhai. Ne ñhegi da ka ar bojö ne gatho nu ma'ra te hyoke, ne da hwata ar mhö xki zo hár müi, njangu ar t'ei hinte bi uni.

²⁰Ha nu ma'ra bi zo habu mar ñho ar hai. Ge'u togo xi 'yo ár mhö Jö, ne da hñöni xiñho, njangutho nu'u bi unga ar hoga sofo, 'ra n'atema'ret'a, ma'ra hñun'ate, ne ma'ra n'anthebe n'a ngu n'ar 'bai.

Gatho nö'ö t'ot'a ñ'öntho, n'ar pa ma da födi

(Lk. 8:16-18)

²¹Ar Hesu bi 'ñembabi'u n'ehe:

—Hage da thö n'ar ñot'i ne da jo'ma ha n'ar hwada, wa da 'bo hai n'ar fidi. Hage hinda t'exa har mfox'yo.

²²Njap'utho n'ehe, gatho nö'ö t'ot'a ñ'öntho, n'ar pa ma da födi, ne ma da boxa gatho nö'ö xi jo'mi.

²³Nö'ö togo tu ár gu, dá 'yoxa nö'ö di mö.

²⁴Ne bi 'ñembabi n'ehe:

—Hyanthu xiñho tema gi öhu, ngetho nu'mu gi kwathu xiñho nö'ö nsi'ahu, ma da thus'ahu ár nzeye.

²⁵Ngetho nö'ö togo pets'i, ma da thu'spabi ár nzeye, ha nö'ö hinte pets'i, da thömba nö'ö beni mi pe'shmö.

Ar 'bede hanja te ar 'bot'i

²⁶Ar Hesu bi 'ñembabi n'ehe:

—Ár ts'ut'wi Jö ñhehwi ngu n'ar ñ'öho pont'ei har hai.

²⁷Da ñ'öhö ne da nangi, parxui pots'e ne te, mödi hingi pödi hanja.

²⁸Ngetho nunár ñhose ar hai unga ar sofo: m'et'o ar donitho, m'efa da ngöhö, ne nuya ngöhö da ñuxa ya t'ei.

²⁹Ne nu xta ñöts'i, ngut'a da mfota ar t'exu, ngetho xi zo ar sofo.

Ár 'bede ar ndamurtasa bi 'bot'i

(Mt. 13:31-32; Lk. 13:18-19)

³⁰Bi 'ñembabi n'ehe:

—Tema ga emfu di hñöxa ár ts'ut'wi Jö, wa tema 'bede ga hejwu.

³¹Ñhehwi n'ar ndamurtasa, nu'mu xta 'bot'i xa tsi t'ulo, töta gatho nu ma'ra.

³²Ha nu xta te, töpa ár döta ma'ra ya k'ani. Ne xa di döta yá 'ye, nuya ts'int's'u hokyá m'afi ha yá xudi.

Teme mi japa ar Hesu ya 'bede

(Mt. 13:34-35)

³³Ar Hesu mi mönga nzeýe ya 'bede nguyu. Njap'u mi utwa ya jö'i ár mhö Jö, njangu mi tsá nda zo yá mfeni'u.

³⁴Nu'mu himar 'bede, hinte mi xipabi'u, mödi yá maxte mi ot'wa ar 'ñu tema ndi boni, nú'mu mi 'buse'u.

Ar Hesu bi japa ar 'yomndöhi bi ntsaya

(Mt. 8:23-27; Lk. 8:22-25)

³⁵Nor pa'ö mi nxui, bi 'ñemba yá maxte:

—Ma ga thohu 'randi.

³⁶Bi 'ñe ya jö'i, ne har motsa habu mi ku'u, bi ma'u. Mi 'buhnu ma'ra ya motsa n'ehe.

³⁷Nú'mu mi ku har dehe, bi ñ'o n'ar 'yomndöhi, ne xa mi ensa ar dehe har motsa, 'butho nda ku'mi.

³⁸Ne ar Hesu mi 'benga hár xutha ar motsa mi öhö, xki gaxa ár ñö ha n'ar huhni. Bi ma ba t'a, ne bi t'embabi:

—Utate, ha hingi handi ma ga kuhu.

³⁹Ne bi nank'ö bi zu ar ndöhi, ne bi 'ñemba ar ñhonthé:

—Ñhe, ntsaya.

Ne bi ntsaya ar ndöhi, ne gatho bi ñhetho.

⁴⁰Ar Hesu bi 'ñemba yá maxte:

—Yo'ö xa gi ntsuhu. Hanja hingi ñ'emuihu.

⁴¹Nu'mu xa bi zu n'ar mbidi, ne mi enga n'a ngu n'a'u:

—Togo'munu. Ar ndöhi ne ar ñhonthé ote te 'bepabi.

Ar ñ'ohö me Gadara xki nthexkwi ya ts'ondöhi

(Mt. 8:28-34; Lk. 8:26-39)

5 Bi 'rañ'u 'randi ar ñhonthé, bi zoñ'u ha yá hai ya me Gadara.

²Ne nu mi gö ar Hesu har motsa, dama ba e bi zu n'ar ñ'ohö xki 'ñe ha ya t'agi, mi nthexkwi n'ar ts'ondöhi.

³Nunar ñ'ohönu mi 'bu ha ya t'agi, ne hinto mi tsá nda xot'e, himi öta ya nthöhibojö.

⁴Ngetho hinga n'agitho xki nthöt'a ya nthöhibojö, ne nö'ö mi xeki ne mi kunt'a ya bojö, hinto mi tsá nda döhö.

⁵Ne hyax'mu, parxui mi 'yo mi hexya mhafi ha ya t'ohö ne ha ya t'agi, ne mi ju ya do xa mi ntsense.

⁶Nu mi hyanda ar Hesu mi e yap'u, bi nixt'i ba e bi ndandihmö hár wa.

⁷Ne mi mafi nts'edi mi enö:

—Te gi hongwa Hesu, ár T'u'i Jö bi 'bu mhets'i. Di et'a Jö, di a'i hingi 'raka ar mfei.

⁸Ngetho ar Hesu mi embabi:
—Ts'ondöhi, hye nunar ñ'ohonũ.

⁹Ne bi 'yambabi:

—Tamar hu'i.

Ne bi dödi bi 'ñenö:

—N'a mut'i, ngetho di nzeyehe.

¹⁰Ne xa mi apa ar möte, hinge
nda mehni nda ma'ma'ra ya hai'u.

¹¹Get'unu mi 'yonu nzeye ya
ts'udi mi ñunga har ngwani.

¹²Gatho nuya ts'ondöhi mi apa ar
möte ar Hesu mi embabi:

—Penkagihe ma ga kuthe ha ya
ts'udiyu.

¹³Ne ar Hesu bi umba ar seki.
Nuya ts'ondöhi bi boni bi ma ba
kut'a ha ya ts'udi. Nuyu mi tsu ngu
n'atenthebe, ne gatho bi ñho har
ma'ye, ma ba tso har ñhonthe, bi
jöt'a gatho.

¹⁴Ne nu'u togo mi su ya ts'udi, bi
nixt'i ma ba xipa ya jö'i mi 'bu har
hnini ne har nthet'i. Ne bi bong'a ya
jö'i, ma ba handa te xki thohnu.

¹⁵Ba e bi k'önga ar Hesu'u, ne bi
hyant'u mi 'buhwinu nö'ö togo xki
nthexkwi ár mut'i ya ts'ondöhi, mi
huhnũ xki hye ár dutu ne mi ja ár
mfeni. Nu'mú, xa bi zu'u.

¹⁶Ne nuya togo mi 'buhnũ, ne bi
hyanda tema xki ja nö'ö togo mi
pe'sa ya ts'ondöhi ne ya ts'udi, mi
petwa nu ma'ra.

¹⁷Ne nuya jö'i bi ndui bi 'yapa
ar möte ar Hesu nda manu nda
zokwabinu yá hai.

¹⁸Ne mi boxa ar Hesu har motsa,
nö'ö ar ñ'ohö xki nthexkwihmö ya
ts'ondöhi, mi apa ar möte nda hyegi
nda mewi.

¹⁹Nö'ö himbi hyegi, ne bi 'ñembabi:
—Di ma ri ngu ne ba tsu ri mēni.
Petwabi hangu ya döta nt'udi xi

'yot'a ar tsi Hmu, ne hanja xi mes'a
ar nhwēki.

²⁰Ne bi ma, bi ndui bi metwanu
Ndekapolu tengu ár döta ya nt'udi
xki hwēkwa ar Hesu, ne gatho xa
mi 'yotho.

**Ár t'inxu ar Hairo, ne ar 'behñö bi
damba ár pat'i ar Hesu**

(Mt. 9:18-26; Lk. 8:40-56)

²¹Bi 'raxa man'agi ar Hesu 'randi
ar ñhonthe ha n'ar motsa. Bi wat'a
ra nzeye ya jö'i, ne nö'ö mi 'bata
har ñonthe.

²²Ne ba e n'ar ndö ha yá nijö
ya xodyo mar thuhu ar Hairo, mi
hyandi bi ndandihmö hár wa.

²³Ne xa mi apa ar möte mi
embabi:

—Ma t'inxu ntsawi ar ndöte. Ba e
gi hñuxa ri 'ye gi othe ne da nte.

²⁴Bi mewi 'mu. Ra nzeye ya jö'i
mi teni, ne nuyu xa mi ts'its'i.

²⁵Ja mi panu n'ar 'behñö mi pe'sa
'ret'a ma yonjeye mi xot'wa ya ji.

²⁶Xa mi ñ'uda ár m'ui. Xki k'önga
nzeye ya unga ñ'ethi, xki de gatho
nö'ö mi pets'i ne hinte mañho xki
dini, honse mi tsä'ye hyax'mu.

²⁷Nu mi 'yode mi nhonga ar Hesu,
bi yut'a mateda ya jö'i, ne ba e hár
xutha bi damba ár pat'i.

²⁸Ngetho mi ense: Nu'mu mödi
honse ga thambahmö ár pat'i, da
dixkagi.

²⁹Ne n'agitho bi k'u nuya ji, ne
bi za hár ndo'yo xki hñoka nunar
ugi'ö.

³⁰Ar Hesu dama bi za xki bong'a
ar ts'edi hár ndo'yo, bi ñegi bi
hyanda ya jö'i, ne bi 'ñembabi:

—Togo xi damga ma he.

³¹Nuyá maxte bi 'ñembabi:

—Gi handi ts'is'a gatho ya jö'i, ne gi enö: Togo xi dañ'a'i.

³²Ha nö'ö mi handa hár nthet'i mi honi togo xki 'yot'a njap'u.

³³Nu'mú nunar 'behñö, mi ntsu ne xa mi nhwöt'i, mi pö'ö tema xki mefi, ba e bi ndandihmö hár wa'ö, ne bi datwa majöni.

³⁴Ha nö'ö bi 'ñembabi:

—Ma tsi t'inxu, nuna ri jamfi xi max'i xi dix'i. Di ma ter entho, xi hñöka ri ugi.

³⁵Hinxki watho nda ñö, ba e 'ra xki 'ñe hár ngu ár ndö yá nijö ya xodyo, ne bi 'ñembabi:

—Yo gi hökwa ár 'befi ar Utate. Xi du ri t'inxu.

³⁶Mi 'yo ar Hesu, bi 'ñemba ár ndö ar nijö:

—Yo gi ntsu. Hönse ñ'emui.

³⁷Ne hinto bi hyegi nda deni, hönse ar Pedro, ar Hakobo ne ar Xuwa ár jödöp'u'ö.

³⁸Ne bi ma hár ngu ar ndö'ö, ne bi hyanda ya jö'i xa mi nxint'i mi zoni ne mi mafi.

³⁹Ne nu mi yut'i, bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö xa gi nxinthu ne xa gi zoñhu. Nunar nxutsinu hinxi du, ötho.

⁴⁰Ha nu'u togo mi 'buhnu mi thentho. Nunu bi 'yenga gatho, ne hönse bi hyegi nda yut'a habu mi 'bengar nxutsi ár dada, ár nönö ne nu'u mi ñ'owi.

⁴¹Bi mipa ár 'ye ar nxutsi, ne bi 'ñembabi:

—Talita kumi —di boni da 'ñenö: Nu'ge nxutsi, di xi'a'i gi nangi.

⁴²Ne dama bi nangi bi ñ'o. Nunar nxutsinu mi pe'sa 'ret'a ma yonjeje. Ne gatho nu'u bi hyandi, xa bi 'yotho.

⁴³Ar Hesu xa bi hñu'mba yá mui, hinto nda metwabi nö'ö xki thogi, ne nda t'umba te nda zi ar nxutsi.

Ar Hesu mi 'buhnu Nasare

(Mt. 13:53-58; Lk. 4:16-30)

6 Ar Hesu ba ponu bi ma ár hai, ne nuyá maxte mi teni.

²Mi zo ar pa ntsaya, bi ndui bi uta ya jö'i ha yá nijö. Ne nzeye mi 'yode, xa bi 'yotho, ne mi eñ'u:

—Ha xpa pöhnü gatho nö'ö mö. Tema mfödi xi t'umbabinu. Hanja ot'a gatho nuya döta nt'udiyu.

³Ha hinga gehnu ar hyenza, ár t'u ar Maria, ár jödö ar Hakobo, ar Huse, ar Huda ne ar Simu n'ehe. Ha hindi 'buhwihuwa yá nju.

Ne xa mi tsot'a yá mui.

⁴Ha nunar Hesu mi embabi'u:

—N'ár m'ehni Jö habu gatho nhumansu, ha nu hár haise hin'ö, ne hingi numansu yá mēni, ne hár nguse.

⁵Ne himbi tsa bi 'yot'a nzeye ya döta nt'udinu, hönse bi othe 'ra ya dathi mi hñu'spa ár 'yeyu.

⁶Ne xa mi 'yotho hanja himi ñ'emui'u. Ne mi 'yo ha ya t'ulo hnini har nthet'i, mi uta ya jö'i.

Bi 'behna nu'u 'ret'amayoho yá maxte

(Mt. 10:5-15; Lk. 9:1-6)

⁷M'efa ar Hesu bi zohna nu'u 'ret'amayoho yá maxte, ne 'rama yoho bi mehni nda ma'u, ne bi umba ar ts'edi nda 'yenga ya ts'ondöhi.

⁸Ne bi xipabi hinte nda hñöxa nda ñ'o har 'ñu. Hinte nda hñöxa ar 'rozö, wa te nda zi. Hinge nda nxö'sa ar bojö ha yá ngut'i, hönse n'ar ndöho nda hñöts'i.

⁹Nda dit'a yá thiza, ne hinga nda hñöxa yomponi ar dutu.

¹⁰Ne bi 'ñembabi'u:

—Nú'mu xki kuthu ha n'ar ngu, ka gi oxunu gatho ya pa gi 'buhunu har hnini'ö.

¹¹Nu habu hinda t'a'ahu ar seki, ne hinda ne da 'yox'ahu, poñhunu ne hwöju ar fonthai xi wat'a ha ri wahu. Njap'u da bö'u hinga ho nö'ö te pe'u. Xa majöni di xi'ahu, nunar pa ma da thö'spa majöni nö'ö ar hnini'ö, ma da hñönga n'ar döta mfei, di töpa yá mfei ya hnini Sodoma ne Gomora.

¹²Ne mi boñ'u mi xipa ya jö'i nda 'yot'wa yá ntso'mi.

¹³Mi enga nzeze ya ts'ondöhi, mi koxa ar nziki nzeze ya dathi, ne mi othe'u.

Bi tho ar Xuwa Xixthe

(Mt. 14:1-12; Lk. 9:7-9)

¹⁴Ar ndö Erodé bi zo ár gu gatho nö'ö mi ot'a ar Hesu, ngetho xki nunga ár thuhu gatho nuya hai'u. Ne mi enö:

—Ar Xuwa Xixthe xi mengi xi nte zëi, jange pe'sa nor ts'edi'ö.

¹⁵Ha ma'ra mi enö mar Elia. Ne ma'ra mi enö már m'ehni Jö, ngu nu ma'ra ya m'ehni mi 'bu mam'et'o.

¹⁶Nu mi 'yo njap'u ar Erodé bi 'ñenö:

—Gehnu ar Xuwa togo da hekwa ár 'yuga xi mengi xi nte.

¹⁷Ngetho gese ar Erodé xki mehna togo nda gu ar Xuwa, xki döt'a ya bojö har fadi. Xki jap'u ngetho xki hñökwahmö hinga nda m'uhwi ar Erodia, ár 'behñö ar Lipe ár jödöp'u'ö, xki zimbabi ne mi 'buhwi.

¹⁸Ngetho ar Xuwa xki 'ñemba ar Erodé:

—Hingi ho gi 'buhwi ár 'behñö ri jödö.

¹⁹Ha nunar Erodia mi öthö, mi ne nda hyohmö, ha himi tsa.

²⁰Ngetho nunar Erodé mi tsu ar Xuwa, mi pödi mar hogajö'i ne hinte ma ts'oki mi tu, jange mi fats'i nda k'ont'i. Ne nú'mu mi oxa nö'ö mi mön'ö, himi pödi te nda beni, ne mi johya mi ots'e.

²¹Ha n'agi bi zo ar pa mi to'ma ar Erodia. Nú'mu mi da ár dango ar Erodé, mi umba n'ar t'oxi yá maxte mi ndöwi, ya ndöndogu ne ya ndöngi me Ngalilea.

²²N'a mbi yut'atho ár t'inxu ar Erodia bi nei, ne bi numañho ar Erodé ne gatho nu'u mi huhwi har mexa. N'a mbi 'ñembatho nunar nxutsi:

—'Yaka gatho nö'ö gi ne, ne ga 'ra'i.

²³Bi 'ñet'a made Jö bi 'ñembabi:

—Gatho nö'ö gi 'yakagi, ga 'ra'i. Di 'bui ga 'ra'a made ma ts'ut'wi di pets'i.

²⁴Mi bonga nunar nxutsi, bi 'ñemba ár nönö:

—Te ga apa ar ndö.

Ne nunár nönö bi 'ñembabi:

—'Yapa da 'ra'a ár ñö ar Xuwa Xixthe.

²⁵Nu'mu dama bi yut'a habu mi 'bu ar ndö, ne bi 'ya njawa:

—Di ne gi 'raka n'agitho ha n'ar manza ár ñö ar Xuwa Xixthe.

²⁶Ne nunar ndö Erodé xa bi zot'a ár mu. Ne himbi tsa bi ponga ár ne, ngetho xki 'ñet'a made Jö, ne xki 'yoxa gatho nu'u mi huhwinu har mexa.

²⁷Jange n'agitho bi mēhna n'ar ndogu nda hōmpa ár ñö ar Xuwa.

²⁸Ar ndogu bi ma ba hekwa ár ñö har fadi, ne ba hōmpabi mi o ha n'ar dōta manza. Ne bi datwa ar nxutsi, ha nuna bi thokwa ár nönö.

²⁹Nu mi 'yo yá maxte ar Xuwa tema xki thogi, ba e'u ne bi hñö'spa ár ndo'yo ma ba agi.

Bi t'inga ngudminthebe ya jö'i

(Mt. 14:13-21; Lk. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰Nú'mu ba penga yá maxte ar Hesu, bi ma ba tsu'ö, ne bi metwabi gatho nö'ö xki me'u ne nö'ö xki utwa ya jö'i.

³¹Ha nö'ö bi 'ñembabi:

—Möhö har t'ohö gi tsayahu n'a tsi tui habu hinto 'bui.

Xa nzeye ya jö'i ndi ma ne ndi 'ñehe, himi hegi nda ñuni.

³²Ne bi mase'u ha n'ar motsa, ndi ma habu hinto mi 'bui.

³³Ha nzeye ya jö'i bi hyandi mi ma'u, ne bi bödi go mi ge'ö. Ba poñ'u ha ya hnini bi ma watho, ne bi döhö bi zoñ'u m'et'o habu ndi ma'u.

³⁴Ne nu mi gö ar Hesu har motsa, bi hyandi xa mi nzeye. Ne xa bi hwēki, ngetho mi ñhehwi 'ra ya tsi deti hinte 'ñe ár ma'yo, ne bi mudi te gatho mi uti.

³⁵Nú'mu mi nde, bi wat'a yá maxte ne bi 'ñembabi:

—Hinte jawa ya ngu har t'ohö, ha bi nde.

³⁶Ñedi ma da hyonga te da ziyu har nthet'i ne ya t'ulo hnini, ngetho hinte höyu.

³⁷Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Go gi umfu te da zi.

Bi dö'u:

—Habü ga tiñhe yonthebe mpa ar nthöhö ga tañhe ya thuhme, ne ga 'wiñheyu.

³⁸Nö'ö bi 'ñembabi'u:

—Hangu ya thuhme gi höhu. Dí ma ba nuhu.

Ne mi bödi bi 'ñeñ'u:

—Kut'a, ne yoho ya tsi hwö.

³⁹Bi möñ'ö nda nsipabi ya jö'i nda hñudi mut'itho har k'angdoni.

⁴⁰Ne bi hñu'u bi 'yot'a ya mut'i nthebe, ne ma'ra ngudmi.

⁴¹Nu'mu ar Hesu bi gu nuya kut'a ya thuhme ne nuya yoho ya hwö, bi no'sa mhets'i bi jöpi. Bi heka ya thuhme, ne bi thokwa yá maxte bi hyemba ya jö'i. Ne bi jap'u nuya yoho ya hwö n'ehe.

⁴²Gatho ya jö'i bi ñuni ne xa bi niñö.

⁴³M'efa bi njo nuya xeni thuhme ne ya hwö bi bongi, bi ñihu'sa 'ret'amayoho ya 'bots'e.

⁴⁴Ha nu'u togo xki ñuni, mi tsu ngu ngudminthebe ya ñ'ohö.

Ar Hesu mi 'yoda mañö ar dehe

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:15-21)

⁴⁵M'efa ar Hesu bi xipa yá maxte nda boxa har motsa, nda m'et'o ndi ma'u Betsaida, mi 'bu 'randi har ngwani. Ha nö'ö nda gohmö nda ñ'ehwi ya jö'i.

⁴⁶Ne mi wadi bi 'ñe'u, bi boxa har t'ohö ma ba apa Jö.

⁴⁷Nu mi nxui, ar motsa mi pa mateda ar ñhonthé, ne nö'ö mi 'buse har t'ohö.

⁴⁸Mi hyanda yá maxte xa mar ñhembí nda ñ'o har dehe, ngetho ar ndöhi mi ntöxkwi'u. Mi zo ngu ar hñumxudi, bi ma ba tsudi mi 'yoda mañö ar dehe, ne bi 'yot'e ngu mi ne nda thotho.

⁴⁹Mi hyant'u mi 'yo har dehe, bi beñ'u mar pite, ne xa bi ma'u.

⁵⁰Gatho bi hyandi ne xa bi ntsu. N'agitho bi zofo ne bi 'ñembabi:

—Go gekaga, yo gi ntsuhü.

⁵¹Ne bi boxkwil'u har motsa.

Nu'mü bi nköt'a ar ndöhi, ne nu'u xa bi 'yotho, himi pödi te nda beni.

⁵²Ngetho hinxki zoda yá mfeni nú'mü mi japa ya thuhme bi xu, xa mar me yá mfeni.

Ar Hesu bi othe ya dathi núnu Genesare

(Mt. 14:34-36)

⁵³Mi zoñ'u 'randi ar dehe har hai Genesare, ka bi dötnü ar motsa.

⁵⁴Ne nu mi gö'u, n'agitho bi bö ya jö'i go mar Hesu.

⁵⁵Bi ne ya nguyü xoge har nthet'i nor hai'ö, ne bi ndui habü gatho mi ts'impa ya dathi mi kuxa ha ya fidi, habü nda nt'ode mi 'bu'ö.

⁵⁶Ne habü gatho mi kut'a ar Hesu ha ya t'ulo hnini, ha ya döhani ne ha xki font'a ya ngu, mi ts'i ya dathi ne nda 'bö ha ya döñu. Ne nuyü hönse mi adi nda thegi nda damba ár ñöni ár pat'i, ne gatho nu'u mi thambabi, mi thits'i.

Nö'ö japi da ts'okar jö'i

(Mt. 15:1-20)

7 Nuya denga'bepate ne 'ra ya bö't'ofu xki 'ñe Herusalén, ba e bi wat'a habü mi 'bu ar Hesu.

²Ne mi hyant'u 'ra yá maxte ar Hesu hinge mi xu'ye nda ñuni, ne mi theñ'u.

³Ngetho nuya denga'bepate ne gatho ya xodyo xa mi tēnga nunar nt'umbi xki zokwa yá pale, hinge nda ñuni nu'mü hinge nda nxu'ye xiñho.

⁴Ne nú'mü nda menga har tai, m'et'o nda nxu'ye, ne ja nda ñuni. Hinge hönseñu, bi gu ma'ra ya nt'umbi nda mefi, ngu ar sut'at'eni, ar sut'bada, ar sut'at'eni bojö, ne nda menga yá fidi.

⁵Bi 'yambabi 'mü ya denga'bepate ne ya bö't'ofu:

—Yo'ö ri maxte hinge temba yá nt'umbi ma palehü, ñuni hinge nxu'ye m'et'o.

⁶Ar Hesu bi dötwabi'u ne bi 'ñembabi:

—Xa gar nemhñöhu. Majöni nö'ö bi 'yemp'ahü ar m'ehni Isaia xi t'ot'i njawa:

Nunar hnininu oxta mañö eñ'u eska ma nsu,

ngetho himbi ponga ha yá müi.

⁷Ter ñho'ö eska ma nsu, embabi ar hoga nt'uti nö'ö xi bense'u.

⁸Ngetho xka hyehu ár 'bepate Jö, ne xa gi ne gi temfu yá nt'umbi ya meximhai, ngu ar nsut'at'eni, ar nsut'bada, ne gatho nu ma'ra gi pehu njap'utho.

⁹Mi embabi'u n'ehe:

—Hinte gi nuthü ár 'bepate Jö, gi teñhu nuya ri nt'umbihu.

¹⁰Ngetho ar Moise bi 'ñenö: 'Ñe'spa ár nsu ri dada ne ri nönö. Ne enö: Nö'ö togo da zanga ár dada wa ár nönö, hinda k'ont'i da tho.

¹¹Ha nu'ahü gi eñhu xiñho togo da 'ñemba ár dada wa ár nönö: Hinge tsä ga fax'i, ngetho nö'ö nga 'ra'ahmö, gehnu ar Korban (poni da 'ñenö ár m'oñho Jö).

¹²Ne njap'u hinge hehu da maxa ár dada ne ár nönö.

¹³Hinte gi nuthü ár mhö Jö, gi hokse ri nt'umbihu, ne nzeye ma'ra ya 'befi nguyü gi othu.

¹⁴Ne bi zo gatho nu'u mi 'buhnu, bi 'ñembabi'u:

—Gi gathohu, 'yohu ne dá zo ri guhu nö'ö ma ga xi'ahu.

¹⁵Hiñ'otho te da yut'a hár mui ar jö'i ne da ts'okwabi. Nö'ö bi ponga mbo hö, go ts'ok'ö.

¹⁶Nö'ö togo tu ár gu da 'yode, dá 'yoxa nö'ö te di mö.

¹⁷Nú'mu mi zop'u ya jö'i, bi yut'a har ngu, nuyá maxte bi 'yambabi tema ndi bonga nö'ö xki mö.

¹⁸Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hage nu'ahu n'ehe hinte xi zo ri mfenihu. Ha hinxka pöhu gatho nö'ö kut'a hár ne ar jö'i, hingi tsá da ts'oki.

¹⁹Ngetho hingi tsinga hár mfeni, honse tho hár mui, ne da 'yei xta ñ'exjo.

Bi mö njap'u, ne mi ñ'udi gatho ya ñhuni xint'axi.

²⁰Ne mi enö:

—Gatho nö'ö ponga hár mfeni, nö'ö hö, japi da ts'oka ar jö'i.

²¹Ngetho ka bi ehnu ya ts'omfeni, ya ts'inga nthöti, ya m'engwi jö'i, ar ntho,

²²ar mfë, ar nhem'ets'i, ya ts'om'ui, ar nhemhñö, ar nhe'behñö, ar hyöke, ne da 'yomba ar 'bede ma'ra, ar ñ'ets'i, ne ar k'at'amfeni.

²³Gatho nuya ts'okiyu, di bonga mbo, ne ts'oka ya jö'i.

Ár jamfi ar 'behñö mar mengu man'ar hai

(Mt. 15:21-28)

²⁴Bi nangunu bi ma har hai Tiro ne Sidon. Mi zoni bi yut'a ha n'ar ngu, hinto mi ne nda bödi mi 'buhnu, honse himbi tsá bi ñ'öni.

²⁵Ngut'a bi zo ár gu n'ar 'behñö mi 'ñe n'ár t'inxu xki nthexkwi n'ar

ts'ondöhi. Mi bödi mi 'buhnu, dama ba e bi ndandihmö hár wa.

²⁶Nunar 'behñönu himar me Israel, xki m'u har hai Sirofenisia. Ne mi apa ar möte ar Hesu nda 'yemba ar ts'ondöhi ár t'inxu.

²⁷Har Hesu bi 'ñembabi:

—To'ma m'et'o da niñö ya bötsi, ngetho hingi ho da gumpa yá thuhme tsi'u, ne da t'emba ya 'yo.

²⁸Nunar 'behñö bi dödi ne bi 'ñenö: —Hö tsi Hmu, mödi njap'u, nuya 'yo tsipa yá bone ya bötsi ta har mexa.

²⁹Nu'mu ar Hesu bi 'ñembabi:

—Ngetho xka mönga nunar mhönu, di ma. Ar ts'ondöhi xi hyek'a ri t'inxu.

³⁰Ne nu mi zonga ár ngu, bi dinga ár t'inxu mi 'benga har fidi, xki hye ar ts'ondöhi.

Ar Hesu bi othe n'ar gogu mar köne

³¹Bi bonga ar Hesu har hai Tiro, bi thota har hai Sidon, ndi ma har ñhonthe Ngalilea, bi 'raxt'a ar hai Dekapoli.

³²Ne ba ts'impanu n'ar ñ'ohö mi gogu ne mar köne, bi t'apa ar möte nda hñu'spa ár 'ye.

³³Nö'ö bi 'wekase, ne bi dint'wa yá xá ha yá gu'ö. Bi zoxa ár 'ye ne bi damba ár jöhne.

³⁴Bi guxa ár da mhets'i, bi ngöts'i ne bi 'ñembabi:

—Efata —ne da 'ñenö: Dá xogi.

³⁵Ne dama bi xo ár gu, ne bi tuka ár jöhne, bi ñö xiñho.

³⁶Ar Hesu bi hñu'mba yá mui hinto nda xipabi'u. Ha nú'mu mi xipabi'u hinte nda mö, xa mi pe'u.

³⁷Ne xa mi 'yo'u ne mi eñ'u:

—Gatho nö'ö pefi, ot'e xiñho: nuya gogu xokwa yá gu, ha nuya gone japi da ñö.

Bi t'inga ngu yon'atenthebe ya jö'i

(Mt. 15:32-39)

8 Nuya pa'u xki wat'a ra nzeye ya jö'i man'agi, ne hinte mi pe'sa te nda zi. Ar Hesu bi zohna yá maxte ne bi 'ñembabi:

²—Di hwëka nuya jö'i, ngetho pe'sa hñupa di ñ'ohu, ne hinte hö te da ziyu.

³Ha nu'mu ga pehna yá ngu hinte xi zi, yo ma da went'a har 'ñu, 'ra xpa e yap'u.

⁴Nuyá maxte bi 'ñembabi:

—Ha di 'ñe gatho ar thuhme da japa da niñowa har ot'at'ohö nuya jö'iyu.

⁵Ha nö'ö bi 'yambabi'u:

—Hangu ya thuhme gi pe'su.

Ne bi 'ñeñ'u:

—Yoto.

⁶Ar Hesu bi 'bepa ya jö'i nda hñu har hai 'mu. Bi guxa nuya yoto ya thuhme, bi umba njamödi Jö. Bi heke ne bi hyemba yá maxte, ha nuyá maxte bi mokwa ya jö'i.

⁷Mi pes'u n'ehe 'ra ya tsi hwö. Bi jöp'ö n'ehe, ne bi mehna nda m'okwa ya jö'i.

⁸Bi ñuñ'u ne xa bi niñö. Bi njo nuya xeni xki bongi, ne bi ñuxa yoto m'ots'e.

⁹Mi tsu ngu yon'atenthebe nu'u bi ñuni, ne ar Hesu bi 'ñedi bi mehni bi ma'u.

¹⁰M'efa bi boxkwi yá maxte har motsa, ne bi ma'u har hai Dalmanuta.

Ar t'a nt'udi

(Mt. 16:1-4; Lk. 12:54-56)

¹¹Ba e 'mu ya denga'bepate nda nt'ahñökiwi, ne mi apa nda uta n'ar

nt'udi ndi 'ñe mhets'i, ne njap'u nda tsati.

¹²Ar Hesu bi 'yents'a n'ar ngöts'i dumui, ne bi 'ñenö:

—Yo'ö a ya nt'udi nuya ts'ojö'i 'bupya. Xa majöni di xi'ahu, hinda ma da t'umbabi.

¹³Bi zop'u'u, ne bi mengi bi yut'a har motsa, bi 'raxa 'randi ar ngwani.

Yá nt'uti ya denga'bepate

(Mt. 16:5-12)

¹⁴Yá maxte bi pumhni nda hñöxa ya thuhme, ne honse n'a mi hö'u har motsa.

¹⁵Har Hesu bi 'ñembabi'u:

—Zot'a ri dahü ne jamasubihu yá nt'usthuhme ya denga'bepate ne yá nt'usthuhme ar Erode.

¹⁶Mi ñöxhnatho n'a ngu n'a mi eñ'u:

—Xikagihu njap'u ngetho hinda höhu ya thuhme.

¹⁷Mi böta ar Hesu, bi 'ñembabi'u:

—Hage xa gi ñöxnathohu gi noñhu hinte gi pe'su ar thuhme. Wa hinxi xota ri mfenihu, ne xi meda ri ñöhu.

¹⁸Ha hingi zo ri dahü, wa hingi xo ri guhu, ne xka pumhnihu.

¹⁹Nú'mu nda hembra kut'a thuhme ngudminthebe ya jö'i, hangu m'ots'e ya xeni ga ñu'su.

Bi dö'u ne bi 'ñenö:

—'Ret'amayoho.

²⁰—Ne nú'mu nda hembra yoto thuhme yon'atenthebe ya jö'i, hangu m'ots'e ya xeni ga ñu'su n'ehe.

Ne bi 'ñeñ'u:

—Yoto.

²¹Ar Hesu bi 'ñembabi'u 'mu:

—Hanja hinxi zoda ri mfenihu.

N'ar goda bi t'othe núnu Betsaida

²²M'efa ar Hesu ba e Betsaida, ne ka ba ts'impanu n'ar goda, ne mi t'apa ar móte nda hñu'spa ár 'ye.

²³Bi mipa ár 'ye ar goda 'mu, ne bi guka nthi ar hnini. Bi zospa ár da, bi hñu'spa ár 'ye, ne bi 'yambabi ha mi handa n'a tsi tui.

²⁴Nö'ö mi wadi bi hyandi bi 'ñenö:

—Di handa ya jö'i ñhehwi ya za, 'yo.

²⁵Ne bi hñu'spa ár 'ye man'agi hár da, bi japi bi hyandi. Ne bi ho yá da, bi hyanda yap'u, ne bi hyanda gatho xiñho.

²⁶Ar Hesu bi mehna ár ngu, ne bi hñu'mba ár mui bi 'ñembabi:

—Yo ma gi kut'a har hnini.

Ar Pedro bi damajöni

(Mt. 16:13-20; Lk. 9:18-21)

²⁷Ar Hesu bi bongwi yá maxte, bi ma ha ya t'ulo hnini har hai Nsesarea Filipino. Ne nú'mu mi ne ar 'ñu, bi 'yambabi yá maxte:

—Togo enga ya jö'i go geke 'nö.

²⁸Bi dö'u njawa:

—'Ra enö gar Xuwa Xixthe, ma'ra gar m'ehni Elia, ha ma'ra enö go ge'e n'a nuya m'ehni mi 'bu mam'et'o.

²⁹Nu'mú nö'ö bi 'ñembabi:

—Xi'ahu, togo gi eñhu go gekaga.

Bi dö ar Pedro ne bi 'ñenö:

—Nu'ge go gar Kristo xi 'ñex'a Jö.

³⁰Ar Hesu bi 'ñembabi hinto nda xipabi'u.

Ar Hesu bi mö ma nda tho

(Mt. 16:21-28; Lk. 9:22-27)

³¹Ne bi ndui bi uti mi mahyoni nda tho nzeýe ya thogi Nö'ö

Togo ba e bi Njö'i. Ne nda utsa ya dönziandö, ya ndömöjö ne ya böt'ofó. Nda tho, ne ár hñupa nda mengi nda nte man'agi.

³²Mi ot'wa ar 'ñu xiñho. Nu'mú ar Pedro bi guki ne bi ndui bi hñu'mba ár mui hinga nda jap'u.

³³Nunar Hesu bi ñhanda habu mi 'ba yá maxte, ne bi zu ar Pedro bi 'ñembabi: —Di mawa, ts'ondöhi. Ngetho hinga temba ár mfeni Jö, gi tembatho yá mfeni ya meximhai.

³⁴Bi zohna ya jö'i ne yá maxte, bi 'ñembabi:

—Nö'ö togo ne da dengagi, mahyoni da pumhnise ár te, ne da ñ'ent'atho ga ñ'o'be.

³⁵Ngetho nö'ö togo ne da japi da k'ont'a ár te, ma da 'bedi. Ha nö'ö togo ent'i da unga ár te da dengagi ne da mönga ar hoga mhö, ma da dinga ar te hiñham'u da göts'i.

³⁶Ngetho tema ñho da gukwa n'ar jö'i, da dö gatho nö'ö te jawa har ximhai ne da 'be ár pa.

³⁷Tema tsä da unga n'ar jö'i da danga ár pa.

³⁸Ngetho nö'ö togo da ntsä da datka majöni ha yá nthandi nuya ts'ojö'i 'bu nuya payu, ne da ntsä da mömga ma mhö, Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da ntsä n'ehe xta ehe di hömpa ár nsunda ár Dada, ne di ñ'owi ya hoga enxé.

9 Bi 'ñembabi n'ehe:

—Xa majöni di xi'ahu, gi 'buhüwa 'rapya, hinga ma gi tuhu, m'et'o ma gi hyanthwu ár ts'ut'wi Jö da ehe, xa di nheki ár ts'edi.

Bi mponga ár 'bai ar Hesu

(Mt. 17:1-13; Lk. 9:28-36)

²Mi tho 'rato mpa ar Hesu bi zixa ar Pedro, ar Hakobo ne ar Xuwa, bi

boxaseyü ha n'ar t'ohö mar ñhets'i.
Mi zoñ'u bi mponga ár 'bai ar Hesu
hár nthandi'u.

³Ne ár he xa mi hyats'i, bi t'axki
ngu ar tsë. Hinjo'owa har ximhai
n'ar meni da tsä da japi da t'axki
njangu'ö.

⁴N'a mbi hyandatho yá maxte mi
'bahñu ar Elia ne ar Moise mi ñöwi
ar Hesu.

⁵Nu'mú ar Pedro bi 'ñemba ar
Hesu:

—Ma tsi Utate'i, xiñho ga 'buhüwa.
Te gi mö, ga hoje hñu ya m'et'e, n'a
habu gi 'buke, n'a habu da m'u ar
Moise, ne man'a habu da m'u ar
Elia.

⁶Ar Pedro mi mönga njap'u,
ngetho himi pödi teme nda mö, xa
xki zuyü.

⁷N'a mba eta n'ar gui bi go'mtho,
ne bi nhekinu n'ar mhö bi 'ñenö:

—Gehñu ma hmöka T'u. 'Yohu
nö'ö xi'ahü.

⁸M'efa mi mengi bi hyant'u
man'agi, hönse ar Hesu mi 'bahñu.

⁹Ne mi gö'u har t'ohö, bi hñu'mba
yá müi'u hinto nda xipabi nö'ö
xki hyant'u, nda dö'mi m'et'o nda
mengi nda nte man'agi Nö'ö Togo
ba e bi Njö'i.

¹⁰Bi kwatatho'u nunar mhöñu, ne
mi ñö'u n'a ngu n'a teme ndi bönga
nö'ö xki mö, nda mengi nda nte
man'agi.

¹¹Ne bi 'yambabi'u ar Hesu:
—Yo'ö enga ya böt'ofö, m'et'o ma
da e ar Elia, ne ka da e ar Kristo.

¹²Ar Hesu bi dödi ne bi
'ñembabi'u:

—Xa majöni ar Elia da e m'et'o,
ne da 'ñexa xiñho man'agi gatho te
jawa. Xi'mu, yo'ö xi t'ot'a har T'ofö,

Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da tho
ya thögi, ne hinte ma da nhu.

¹³Ha di xi'ahü, ar Elia ba ehe, ne
bi 'yot'wabi gatho nö'ö mi ne ya jö'i,
ngu xki t'ot'i nda tho'ö.

Ar Hesu bi öthe n'ar bötsi xki nthexkwi n'ar ts'ondöhi

(Mt. 17:14-21; Lk. 9:37-43)

¹⁴Nu mi zoñ'ö habu mi 'bu yá
maxte, bi hyandi nzeye ya jö'i xa
xki got'atho, ne mi ñöwi ya böt'ofö.

¹⁵Ne mi zo'ö, gatho ya jö'i xa bi
'yotho, bi nixt'i ma ba tsudi ne bi
zengwa.

¹⁶Nö'ö bi 'yambabi:

—Tema gi ñöwihü.

¹⁷Bi dö n'a mi 'bu har mut'i, ne bi
'ñenö:

—Tsi Utate, da tsin'a ma t'u
nthexkwi n'ar ts'ondöhi japi da
ngone.

¹⁸Habu gatho da züdi xa hwöts'i,
ne japi da 'yents'a ya fugi hár ne,
xa guxt'a yá ts'i, ne 'ramtx'u di
'yot'i. Da xipa nuya ri maxte nda
'yemhö, ne hinte bi japabi.

¹⁹Bi dö'ö ne bi 'ñenö:

—Yá bötsi'ihü ya me'sku. Hangu
ma ga 'buhwithohü ne ga pes'ahü
ar ts'eti. Ba tsinjuwa ar metsi.

²⁰Ne ba ts'impabi. Ha nunar
ts'ondöhi mi hyanda ar Hesu, xa bi
hwö'sa ar bötsi, mi zo har hai xa mi
ntöni, ne xa mi ents'a ya fugi hár ne.

²¹Ar Hesu bi 'yamba ár dada:

—Hangu pets'i njanu.

Ar dada bi dödi ne bi 'ñenö:

—Bi dü'mbabi mi t'ulotho.

²²N'andi ent'a har tsibi ne har
dehe, ne da hyohmö. Ha nu'mu da
tsä te gi japi, pe'skagihe ar nhwëki
ne faxkagihe.

23 Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'mu da tsá gi ñ'emui hö, ngetho nö'ö togo ñ'emui, hinter ñhembibi.

24 Ne n'agitho ár dada ar bötsi bi ñö nts'edi ne bi 'ñenö:

—Di ñ'emui. Faxkagi da hñuxa ma ñ'emui.

25 Nu mi hyanda ar Hesu ya jö'i mi ntuts'i mi kwat'i, bi zu ar ts'ondöhi ne bi 'ñembabi:

—Ts'ondöhi gone ne gogu, di 'bep'a'i gi hyehnu, ne hingi pengi gi kut'a man'agi.

26 Nu'mu ar ts'ondöhi xa bi hyexa ar mhafi, ne xa bi nhwöste bi boni. Ne nunar bötsi bi gohnu wande xki du, jange nzeze mi enö:

—Xi du.

27 Ha nunar Hesu bi mipa ár 'ye bi 'ñei, ne bi nangi.

28 Nu mi yut'ö har ngu, yá maxte bi 'yambase:

—Yo'ö himbi tsá da eñhe.

29 Har Hesu bi 'ñembabi:

—Nuya ts'ondöhiyü xi ñhembi da boni, mahyoni ar nt'apa Jö ne ar behë.

Ar Hesu bi mengi bi mö ma nda tho

(Mt. 17:22-23; Lk. 9:43-45)

30 Ne mi bonu'u, bi ñ'o'u har hai Ngalilea, ne himi ne'ö togo nda bödi.

31 Ngetho mi uta yá maxte, ne mi embabi:

—Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da ndatwa yá 'ye ya jö'i, ne ma da tho. Ne ár hñupa da mengi da nte man'agi.

32 Ne nuyá maxte himi tso yá mfeni nö'ö mi xipabi'ö, ne mi tsu nda 'yambabi.

Togo töte ár nsu

(Mt. 18:1-5; Lk. 9:46-48)

33 Ne bi zonga Nkapernaum, mi yut'u har ngu, ar Hesu bi 'yambabi yá maxte: —Te ngi mpehu har 'ñu.

34 Ha nu'u bi ñhetho, ngetho har 'ñu mi ñöxhnatho'u, mi honi togo ma nda ntöte ár nsu.

35 Nu'mu ar Hesu bi hñudi, ne bi zohna nu'u 'ret'amayoho yá maxte, ne bi 'ñembabi'u:

—Nö'ö togo ne da m'u m'et'o, mahyoni xa da m'efa, ne da mepa gatho nu ma'ra.

36 Bi gu n'ar tsi bötsi ne bi 'ba'ma madetho, bi dets'i, ne bi 'ñembabi'u:

37 —Nö'ö togo da potka ma thuhu japamasu n'ar tsi bötsi, jakamasugi. Ha nö'ö togo jakamasugi, go japamasu togo xpa penkagi.

Nu'u togo hingo ma ñ'unihu, go faxkagihu

(Lk. 9:49-50; Mt. 10:42)

38 Ar Xuwa bi 'ñembabi:

—Tsi Utate, xta hanthe n'a enga ya ts'ondöhi juñ'a ár ts'edi ri thuhu. Da höjwe ngetho hindi ñ'owihu.

39 Ha nunar Hesu bi 'ñembabi:

—Yo gi hökwabihu, ngetho hinjo'o n'a togo di ot'a ya nt'udi jünka ár ts'edi ma thuhu, ne m'efa da ñömañ'ugi.

40 Ngetho nö'ö togo hingo ma ñ'unihu, faxkagihu.

41 Nö'ö togo da 'ra'ahu n'ar tsi 'bada ar dehe potka ma thuhu ngetho yá met'i'ihu ar Kristo, xa majöni di xi'ahu, hinda ma da 'be ár nthöhö.

Ga ntsuñhu hinga othu ar ts'oki

(Mt. 18:6-9; Lk. 17:1-2)

42 Nö'ö togo da japi da da n'a nuya tsi bötsi ñ'emui, xiñho da ts'utwa

n'ar dojuni hár 'yuga nö'ö ar jö'i'ö, ne da t'ent'a har dehe.

⁴³Nu'mu ri 'yehu da ja'ahu gi tahu, hyeju. Xiñho gi kuthu mhets'i di k'at'a n'a ri 'yehu, ne hingi mewihu gatho yoho ri 'yehu har tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁴⁴Nunu hingi the ya zu'we, ha nunar tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁴⁵Ha nu'mu ri wahu ja'ahu gi tahu, hyeju. Xiñho gi kuthu mhets'i hinte di tu ri wahu, ne hinge gi mewi ri wahu har tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁴⁶Nunu hingi the ya zu'we, ha nunar tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁴⁷Ha nu'mu ri dahu ja'ahu gi tahu, hñöhu. Xiñho gi kuthu hár ts'ut'wi Jö di k'at'a n'a ri dahu, ne hingi mewihu gatho yoho har tsibi.

⁴⁸Nunu hingi the ya zu'we, ha nunar tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁴⁹Ngetho gatho ma da thoka har tsibi, jangu gatho ar m'oñho da t'u'sa ar u.

⁵⁰Ar u xiñho, ha nu'mu da 'be ár ñ'uxi, hanja gi ko'sfu ár nkuhi. Di hñöx'ahu ar u, ne gi 'buhu n'ar hogam'ui n'a ngu n'a.

Ar Hesu bi nonga nu'u togo he yá nthöti

(Mt. 19:1-12; Lk. 16:18)

10 Ar Hesu bi zohnu nor hai'ö, bi gu ar 'ñu bi ma har hai Nhudea 'randi ar döthe Hordan. Ya jö'i bi mengi bi mhunts'i, ne nö'ö bi uti ngu xki nzöñ'ö.

²Bi wat'a ya denga'bepeate nda hyathmö, ne bi 'yambabi ha nda tsa nda hye ár 'behñö n'ar ñ'ohö.

³Nö'ö bi döti ne bi 'ñembabi: —Te bi 'bep'ahu ar Moise.

⁴Nu'u bi 'ñeñ'u:

—Ar Moise bi unga ar seki da t'unga n'ar he'mi ñhegi, ne nda hyep'u ár 'behñö.

⁵Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Bi 'yot'a njap'u nunar 'bepatenu, ngetho xa xi me ri ñöhu.

⁶Hár ndui, Jö bi hyoka ar ndo ne ar 'behñö.

⁷Jange ar ñ'ohö da zop'u ár dada ne ár nöñö, ne da m'u'hwu ár 'behñö.

⁸Ne nuya yohoyu da n'atho. Hindi yoho, n'ase.

⁹Jange nö'ö xi junga Jö, hinda 'weka ar jö'i.

¹⁰Nu mi zoñ'u har ngu, nuyá maxte bi mengi bi 'yambabi nö'ö xki wadi xki mö.

¹¹Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Nö'ö togo da hye ár 'behñö ne da nthötwi man'a, n'ar tsinganthöti.

¹²Ha nu'mu ar 'behñö da hye ár döme ne da nthötwi man'a, n'ar tsinganthöti n'ehe.

Ar Hesu bi jöpa ya tsi bötsi

(Mt. 19:13-15; Lk. 18:15-17)

¹³Ne mi ts'impa ya tsi bötsi nda hñuxyá 'ye, ha nuyá maxte mi tsui togo mi tsihi.

¹⁴Mi hyanda ar Hesu, bi zot'a ár mu, ne bi 'ñembabi'u:

—Hye'hu ya tsi bötsi da e da zükagi, ne yo gi höjwu, ngetho gatho nu'u 'bu hár ts'ut'wi Jö, ñhe'hwu n'ar tsi bötsi.

¹⁵Xa majöni di xi'ahu, nö'ö togo hinda hñömba ár ts'ut'wi Jö ngu n'ar tsi bötsi, hinda ma da yutnu.

¹⁶Ne mi thex'u, mi hu'spa yá 'ye ne mi jöpi.

**N'ar ñ'ohö xa mi the yá ñho bi ñöwi
ar Hesu**

(Mt. 19:16-30; Lk. 18:18-30)

¹⁷Mi boñ'ö nda mengi nda
gu ar 'ñu, ba e n'a mi nixt'i ne
bi ndandihmö hár wa'ö, ne bi
'ñembabi:

—Ma tsi hoga Utate, tema ga pefi
ne da t'aka ar te hinda göts'i.

¹⁸Ar Hesu bi 'ñenö:

—Yo'ö gi engagi dar hogajö'i.

Honse Jö go ar hogajö'i'ö.

¹⁹Gi pötwa yá 'bepate Jö: Yo gi
tsimba ár nthöti ri ñ'ohu, yo gi
ñhote, yo gi mpë, yo gi juxa ya
nhemhñö, yo gi hate, 'ñe'spa ár nsu
ri dada ne ri nönö.

²⁰Bi dö nunar ñ'ohö ne bi 'ñenö:

—Utate, gathoyu xta ot'e ndi
bötsitho.

²¹Nu'mú ar Hesu bi k'öt'i xa mi
mödi, ne bi 'ñembabi:

—'Beta n'a te gi pefi: di ma ba pa
gatho nö'ö te gi pets'i, ne hyembabi
ya hyoya, njap'u gi pe'sa ya ñhonu
mañö mhets'i. Ne gi 'yent'a ri te gi
e gi tengagi.

²²Ha nö'ö mi 'yo nunar mhönu,
xa bi du ár müi ne njap'u bi ma,
ngetho xa mi the nzeye yá ñho.

²³Nu'mú ar Hesu bi hyanda hár
nthet'i, ne bi 'ñemba yá maxte:

—Xa xi ñhembabi da yut'a hár
ts'ut'wi Jö n'ar jö'i hinte k'at'i.

²⁴Nuyá maxte xa bi 'yoda nö'ö
te bi möñ'ö. Ar Hesu bi döti ne bi
'ñembabi'u:

—Ma tsi bötsi'ihu, xa xi ñhembabi
da yut'a hár ts'ut'wi Jö nu'u togo xi
hñuxyá jamfi ha ya ñho.

²⁵Xi ñhembabi da tho n'ar döta meti
hár gu n'ar 'yomhni, ha töte ár

ñhembabi da yut'a n'a hinte k'at'i hár
ts'ut'wi Jö.

²⁶Nu mi 'yo njap'u, bi hñuxa yá
'yo'u, ne bi 'ñeñ'u n'a ngu n'a:

—Togo da mpo 'mu.

²⁷Nu'mú ar Hesu bi k'öt'i, ne bi
'ñembabi:

—Nö'ö hingi tsä da 'yot'a ya
jö'i, Jö hö, tsä da 'yot'ö, ngetho Jö
hinter ñhembabi da 'yot'e.

²⁸Nu'mú ar Pedro bi ndui bi
'ñembabi:

—Nuje xta tsohe xoge xta teñ'ahe.

²⁹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Xa majöni di xi'ahu, gatho nu'u
togo xi zop'u ár ngu, yá jödö, yá
nju, ár dada, ár nönö, ár 'behñö,
yá bötsi, wa xpa tsop'u yá hai xi
dengagi mönga ar hoga mhö,

³⁰ma da hñuxa n'anthebe ár nzeye
nö'ö xi zop'u: yá ngu, yá jödö, yá
nju, yá nönö, yá bötsi, yá hai, mödi
da tho ya nt'utsa nuya payu, ne
m'efa to'ma ar te hiñham'u da
göts'i.

³¹Nzeye nu'u 'bet'opya ma da
m'efa, ha nu'u togo 'befapya ma da
m'et'o'u.

Ar Hesu bi mengi bi mö ma nda tho

(Mt. 20:17-19; Lk. 18:31-34)

³²Mi 'yo ar 'ñu'u ndi ma Herusalen,
ar Hesu mi 'bet'o, ha nuyá maxte xa
mi 'yotho, mi teni mi ntsu'u. Nu'mú
bi mengi bi 'weka nu'u 'ret'amayoho,
ne bi müdi bi xipabi nuya thogi ma
nda thogi. Bi 'ñenö:

³³—Nupya gar möhö har hnini
Herusalen, ne Nö'ö Togo ba e bi
Njö'i ma da t'ent'wa ha yá 'ye ya
ndömöjö ne ya böt'ofö. Ma da
'yent'u da tho, ne da ndatwa ha yá
'ye nu'u hingya xodyo.

³⁴Ne ma da ts'ani, ma da n'wet'i, ma da ts'ots'i ne da tho, ha nu ár hñupa ma da mengi da nte man'agi.

Ár nt'adi ar Hakobo ne ar Xuwa

(Mt. 20:20-28)

³⁵Nu'mú ar Hakobo ne ar Xuwa yá t'u ar Sebedeo, bi wat'a habu mi 'bu ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Tsi Utate, di nehe gi ja ar möte gi 'raje nö'ö ma ga a'he.

³⁶Nö'ö bi 'ñembabi:

—Tema gi ne ga 'ra'ahu.

³⁷Bi 'ñeñ'u:

—'Rakagihe ar seki xka tsoñhe ha ri nsunda, n'a da hñuxa ha ri n'ei, ne man'a ha ri ngöhö.

³⁸Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hingi pöhu tema gi ahu. Ha gi hanthu gi tsethu ya thogi ngu ma ga tsetka.

³⁹Nu'u bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Hö ga tsethe.

Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Majöni ma gi thohu ya thogi ngu ma ga thoka.

⁴⁰Mödi njap'u, nö'ö gi ne gi hñuxu ha ma n'ei ne ha ma ngöhö, hinda tsá ga unga. Ma da t'umba nu'u togo xi t'ekwabi.

⁴¹Nu mi 'yo nu'u ma 'ret'a yá maxte, bi ndui bi mbo yá kwe, himi numanho ar Hakobo ne ar Xuwa.

⁴²Nu'mú ar Hesu bi zoñ'u ne bi 'ñembabi:

—Gi pöhu, nu'u togo xi t'exa ngu ar ndö ha n'ar hai, exyá nsu, ne nuya xi t'exa ngu ar nōxhmu, xa memnda ya jö'i.

⁴³Nu'ahu yo gi njahup'u. Nu'mu gi ne gi ndötahu, mahyoni gi pefu nu ma'ra.

⁴⁴Ne nö'ö togo gi ne gi 'bet'ohu, mahyoni gi m'egohu n'ehe.

⁴⁵Jahu ngu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i. Nö'ö himba ehe honi togo da mepabi, ba ehe da m'ego, ne da unga ár te da gut'wa yá thai nzeze ya jö'i.

Ar goda Bartimeo bi tsá bi hyandi

(Mt. 20:29-34; Lk. 18:35-43)

⁴⁶Ba e'u Nheriko, ne nú'mu mi 'yo ndi boni, mi n'owi yá maxte, ne nzeze ya jö'i mi teni. Ar goda Bartimeo, ár t'u ar Timeo, mi hu har 'ñu mi peti.

⁴⁷Ne mi 'yode mar Hesu me Nasare nö'ö mi thohnu, bi ndui bi mafi mi enö:

—Hesu, ár t'u'i ar Dabi, hwägagi.

⁴⁸Nzeze mi tsui hinge nda mafi, ha nö'ö xa mi umbár mui mi mafi:

—Ár t'u'i ar Dabi, hwägagi.

⁴⁹Nu'mú ar Hesu bi m'ai ne bi mö nda ts'ohna ar goda, ne bi nsipabi njawa:

—Yo gi tu ri mui. Nangi ngut'a, zo'a'i gi ma 'nö.

⁵⁰Nu'mú bi 'yemp'u ár pat'i, dama bi nangi ba e bi zu ar Hesu.

⁵¹Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Te gi ne ga ja'a'i.

Ar goda bi 'ñenö:

—Tsi Utate, di ne da xo ma da.

⁵²Ar Hesu bi 'ñenö:

—Di ma, nuna ri n'emui xi max'a'i xka hñöni.

Ne n'agitho bi tsá bi hyandi, ne bi denga ar Hesu har 'ñu.

Ar Hesu bi yut'a Herusalen ngu n'ar ndö mi tho'mi

(Mt. 21:1-11; Lk. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

11 Nú'mu mi 'butho nda zonga har hnini Herusalen, mi pa'u get'u ha ya t'ulo hnini Betfage ne Betania, mi kuxa har t'oho

Njõmdõni. Ne ar Hesu bi mēhna yoho yá mǎxte,

²ne bi 'ñembabi:

—Di möhü har t'ülo hnini gi hanthü 'buhñü, ne nu xki tsoñhü, ma gi tiñhü n'ar tsi t'ülo n'oge di thõt'i hinto xi ntoge. Gi xothü ne gi tsihü injawa.

³Ha nu'mü togo da 'ñeñ'ahü: Yo'ö gi pehü njap'ü, 'ñemfu: Ar tsi Hmu honi, ne m'ēfa da mengi da kos'a man'agi.

⁴Bi ma'u ne bi dinga n'ar tsi n'oge mi thõt'a hár goxthi n'ar ngu mi 'bütá hár ñõni ar 'ñu, ne bi xot'ü.

⁵Ne 'ra nu'u mi 'buhñü bi 'ñembabi:

—Te gi pehü gi xothü nunar tsi n'oge.

⁶Nuya mǎxte bi 'ñemba ngu xki xipabi ar Hesu, ne bi hye'u.

⁷Ne ba ts'impá ar tsi t'ülo n'oge ar Hesu, ne bi gö'spa yá pat'i'u, ne bi ntö'ö.

⁸Ne nzeyē mi xi yá pat'i har 'ñu, ha ma'ra mi tokwa ya xiza ne mi pökwa habü nda thogi.

⁹Nu'u mi 'bet'o ne nu'u mi 'befa mi ma'u ne mi enö:

—Xa nsunda Jö. Dá jöpa Jö ár m'ehni.

¹⁰Dá jöpa Jö ár ts'ut'wi ma palehü ar Dabi xi 'ñep'ü. Nsunda Jö bi 'bü mhets'i.

¹¹Ne bi yut'a ar Hesu núñü Herusalen ne har dönganijö. Ne mi wadi bi hyanda gatho ár nthet'i, bi menga Betania bi mēwi yá mǎxte, ngetho mi fudi nda nxui.

Ar 'bái'ixui bi ts'ui

(Mt. 21:18-19)

¹²Nu ár hyax'ö mi boñ'u har hnini Betania, ar Hesu bi ntunthu.

¹³Bi hyanda yap'u n'ar 'bái'ixui xa mi heda yá xi, bi ma ba k'öni, xömhö nda dinga te nda zi. Nú'mü mi zoni hinte bi dini ngetho himyá pa ya iuxi.

¹⁴Nu'mü bi 'ñemba ar 'bái'ixui: —Hinto man'a da zimp'a ri sofo. Ne nuyá mǎxte bi 'yö tema xki mö.

Ar Hesu bi p'axt'a ar dönganijö

(Mt. 21:12-17; Lk. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵Ba e'u Herusalen 'mü, ne mi yut'a ar Hesu hár thi ar dönganijö, bi müdi bi 'yenga nu'u togo mi mpa ne mi ntai. Ne bi puspa yá mexa ya patbojö, ne yá nthuts'i nu'u mi pa ya domtxu.

¹⁶Ne hinto mi hegi nda na'sa ar nijö te mi muts'i.

¹⁷Ne mi utwabi njawa:

—Ha hinxka nehü habü enö: Ma ngu n'ar ngu habü da mat'a Jö gatho ya hnini 'bü har nxidi ar ximhai. Ha nu'ahü xka jafu ngu n'ar oki habü ñ'önga ya bë.

¹⁸Ne bi 'yö nuya böt'ofö ne nuya ndömöjö, mi honga hanja nda hyohmö. Himi tsä te nda jap'u, mi tsu ya jö'i, ngetho xa mi numañho'u ár nt'uti mi udi.

¹⁹Ha mi nxui ar Hesu bi zohnü ar hnini, bi ma.

Ar 'bái'ixui xki ts'ui bi 'yot'i

(Mt. 21:18-22)

²⁰Ne mi thohnü man'agi ár hyax'ö, bi hyant'u xki 'yot'a ar iuxi xoge ár 'bái ne yá 'yü.

²¹Nu'mü ar Pedro bi beni, ne bi 'ñembabi:

—Utate, ndi nunar 'bái'ixui ga tsui, bi 'yot'i.

²²Bi dö ar Hesu ne bi 'ñembabi:
—Ñ'emuihu Jö.

²³Ngetho majöni di xi'ahu, nö'ö togo da xipa nunar t'ohönu: 'Bai di ma ba tso har ñhonthé, ne hindi yomi, ne kaxmbeni da njap'u, ma da thogi nö'ö xi beni.

²⁴Jange di xi'ahu, gathö nö'ö gi 'yafu Jö, kaxmbenihu ma gi hñöñhu.

²⁵Ne nú'mu gi afu Jö, pumbabihu ma'ra nu'mu ja te gi tsamañ'uhu, ne njap'u ri Dadahu bi 'bu mhets'i da pump'a'ihu ri ts'okihu n'ehe.

²⁶Ngetho nu'mu hingi pumbabihu ma'ra, ri Dadahu bi 'bu mhets'i hinda pump'a'ihu ri ts'okihu n'ehe.

Ar Hesu bi t'ambabi togo mi hömpa ár ts'edi

(Mt. 21:23-27; Lk. 20:1-8)

²⁷Ba penk'u man'agi har hnini Herusalén, ne nu mi 'yo har dönganjö, ba e bi zu ya ndömöjö, ya böt'ofö ne ya dönzandö,

²⁸ne bi 'ñembabi'u:
—Togo gi hömpa ár ts'edi, ne togo xpa peñ'a'i gi 'yot'a nö'ö gi pefi.

²⁹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Ma ga añ'ahu n'ar nt'ani n'ehe. Nu'mu gi thöhu, ma ga xi'ahu togo di hömpa ár ts'edi ga ot'a nö'ö di pefi.

³⁰Nunár xixthe ar Xuwa, ha xki 'ñe mhets'i, wa xki meñnatho ya jö'i. Xikagihu.

³¹Nu'u mi ñöse mi eñ'u:
—Nu'mu ga xifu ndi 'ñe mhets'i, ma da 'ñengagihu 'mu: Yo'ö hinga ñ'emuibihu.

³²Ha nu'mu ga eñhu xki meñnatho ya jö'i, ma da mbo yá kweyu.

Mi tsu ya jö'i, ngetho mi nu'u ar Xuwa ngu ár m'ehni Jö.

³³Jange bi dö'u ne bi 'ñembabi ar Hesu:

—Hindi pöhe.

Nu'mu bi dö'ö ne bi 'ñembabi'u n'ehe:

—Njap'u nuga hinga xi'ahu togo xpa penkagi ga ot'a nö'ö di pefi.

Ár 'bede ya ts'oñhandi

(Mt. 21:33-46; Lk. 20:9-19)

12 Nu'mu ar Hesu bi ndui mi utam'ede:

—N'ar ñ'ohö bi 'ñet'a n'ar hwöhi'obxi, bi guxa n'ar jödo, ne bi 'ya'ma n'ar moto habu nda de'mi. Bi hyoka n'ar he'sangu nda hyanda xoge. M'efa bi umba ñhandi ma'ra nda su, ne bi ma yap'u.

²Mi zonga ar pa bi meñna n'ar 'bego ma nda k'ö'sa ya ñhandi, ne nda 'yapa ar sofo ndi 'ñepi nda hñöni.

³Ha nu'u bi gu bi fenza ne bi kots'i, honse yá 'ye bi hñöts'i.

⁴Nö'ö togo már meti ar hwöhi, bi mengi bi meñpabi man'ar 'bego. Nuyü bi hyoxa ya nk'ahni, bi zemba ár ñö ne bi kos'u n'ehe.

⁵Bi mengi bi meñna man'a, ne nunu bi tho. Ne njap'u bi mengi bi meñna nzeye, 'ra mi fenza ne ma'ra mi ho.

⁶Ár ngöts'i, mi 'ñe n'ár t'u xa mi mödi, bi meñpabi n'ehe, mi eñ'ö: Numa t'u ma da numansu.

⁷Nuya 'bego'u bi 'ñenga n'a ngu n'a: Gehnu togo ma da gohwi ya ñho. Ba ehü ga hohu ne ga kohwihu yá ñho.

⁸Ne bi gu'u bi hyo, ne bi 'yeñ'u nthi har hwöhi.

⁹Tema da mehmö nuna togo ár meti ar hwöhi 'mu. Ma da ehe ne da hyo ya ts'oñhandi, ne da thokwa ár 'bëfi ma'ra ya 'bëgo.

¹⁰Ha hinxka nehü nunar t'ofonü enga njawa:

Nö'ö ar do bi 'yemp'uhmö ya guxjödo,
nupya gehnü ar müdi do xi nju'spa ár nijö Jö.

¹¹Gese Jö xi 'yot'a njap'u,
ne di hanthü nzátho nö'ö bi 'yot'e.

¹²Nuya ndö xa mi nemhö'u nda gu, ngetho bi zo yá mfeni go mi hox'u nunar 'bedenü. Hönse mi tsu nda mbö yá kwe ya jö'i mi 'bühnü, jange bi zohnü bi ma'u.

Ar Hesu bi nonga ar bojö jot'a ya ndö
(Mt. 22:15-22; Lk. 20:20-26)

¹³Ba 'bempabi 'ra ya denga'bepate ne 'ra yá ñ'owi ar Erode, xömhö nda dinga te nda hyöxa ar Hesu.

¹⁴Mi zo'u bi 'ñembabi:

—Utate, di pöhe gi mönga nö'ö majöni, ne hinto gi tsu, ngetho hingi hwanta ya jö'i, majöni gi u ár 'ñu Jö. Hage xiñho ga umfe ar bojö jot'a ar Sesar. Ga uñhe wa hin'ö.

¹⁵Ha nö'ö bi bötwa yá ts'omfeni, bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö gi ne gi hyakagihü. Ba hönkagihü n'ar bojö ga handi.

¹⁶Nu'u ba hömpa n'ar bojö, ne bi 'ñembabi'u:

—Togo ár meti ar hmi huxkwa ne nö'ö te mö.

Ne bi dö'u:

—Ár meti ar Sesar.

¹⁷Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Umfu ar Sesar nö'ö ár meti'ö, ne umfu Jö nö'ö ár meti'ö n'ehe.

Ne xa bi 'yo'u.

Ya dëngamöjö bi ñ'ani ar menga nte
(Mt. 22:23-33; Lk. 20:27-40)

¹⁸Nu'mü ba ep'u ya dëngamöjö nu'u hingi ñ'emüi da mengi da nte nu'u xi du, ne bi 'yambabi njawa:

¹⁹—Utate, ar Moise bi zogagihü har t'ofö, nu'mü n'ar ñ'ohö da du ne da zo ár 'behñö hinte xi dinga ar bötsi, nu ár jödö da nthötwi ar 'ranxu, ne da gu'spa ár thuhu ár jödö man'agi.

²⁰Gi numhö: Mi 'bü yoto ya ñ'ohö mi njödö. Nunar 'bet'o bi nthöti, ne bi du hinte bi zo ar bötsi.

²¹Ne núnár ñoho bi nthötwi ar 'ranxu, ne bi du. Njap'unü himbi zokwa ar bötsi, ne núnár hñu bi njap'u n'ehe.

²²Ne bi njap'u gathö yoto, ne hinte bi dinga ar bötsi. Ár ngöts'i bi du ar 'behñö n'ehe.

²³Nú'mü xta zo ar menga nte, ne da nank'u, togo ár 'behñönu 'mu, ngetho bi nthötwi gathö yoto ya ñ'ohö mi njödö.

²⁴Nu'mü ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Xi ts'oka ri mfenihü, ngetho hingi pöhu ar T'ofö, ne hingi pöthwü ár ts'edi Jö.

²⁵Ngetho nu xta mengi da nte ya jö'i man'agi, hinda ma da t'adi, ne hinda ma da nthöti, ngetho ma da ñehwi yá enxé Jö bi 'bü mhets'i.

²⁶Ha nö'ö nt'ani wa pengi da nte nu'u xi du wa hin'ö, ha hinxka nehü hár t'ofö ar Moise nú'mü mi zo Jö ha n'ar 'minza mi zo, ne bi

'ñembabi: Nuga ár Jögi ar Abra, ar Isa, ne ar Hakob.

²⁷ Jö go ár Jö nu'u te, hinge nu'u xi du. Jange nu'ahu xa xka 'be ri mfenihu.

Ar döta 'bepate

(Mt. 22:34-40)

²⁸ Bi wat'a n'ar böt'ofu xki 'yode xki dödi xiñho, ne bi 'yambabi:

—Ndana ar 'bepate töpa ár nsu gathu nu ma'ra.

²⁹ Ar Hesu bi döti:

—Nunar 'bet'o 'bepate gehnu: Ha gi ohu, menguhu Israel. Ar tsi Hmu ma Jöhu, n'atho.

³⁰ Xa gi 'ñet'a ri mu, gi hñuxa ri mfeni, gi 'yent'a ri te ne ri ts'edi gi mö Jö ri Hmu. Gehnu ar 'bepate töte ár ts'edi.

³¹ Ne nor ñoho di hñöts'i: Gi mö ri mijö'iwu ngu gi mhöse. Hiñ'otho man'ar 'bepate di töte ár nsu.

³² Nu'mú nunar böt'ofu bi 'ñembabi:

—Xiñho, Utate. Majöni nö'ö xka mö, n'adar Jö 'bui ne hinjo'o man'a.

³³ Ne nö'ö togo et'a ár mu, huxa ár mfeni, ent'a ár te ne ár ts'edi da mö Jö, ne da mö ár mijö'iwu ngu mhöse, töpa ár nsu gathu nuya m'oñho ne ya ñhöt'i.

³⁴ Ar Hesu nu mi hyandi mi ja ár mfödi, bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hingi 'yo yap'u gi kut'a hár ts'ut'wi Jö.

Ne hintu bi ne bi 'yot'wa ma'ra ya nt'ani.

Yo'ö mhö ar Kristo ár t'u ar Dabi

(Mt. 22:41-46; Lk. 20:41-44)

³⁵ Ar Hesu mi uta ya jö'i har dönganijö, ne mi enö:

—Yo'ö engu nuya böt'ofu ar Kristo ár t'u ar Dabi.

³⁶ Ngetho gese ar Dabi bi 'ñenö xki nzinga ár Hñö Jö:

Jö ar Dada bi 'ñemba ma tsi

Hmu:

Hñu ha ma ñ'ei ga huxkwi, to'mi ga tsiñ'a nuya ri ñ'uni ga tsep'a ha ri wa.

³⁷ Gese ar Dabi embabi ár Hmu.

Yo'ö mhö ár t'u 'mu.

Ne nzeýe ya jö'i xa mi johya mi ots'e.

Ar Hesu bi nomba yá ts'o'befi ya böt'ofu

(Mt. 23:1-36; Lk. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Ar Hesu mi embabi ya jö'i ha yá nt'uti:

—Jamasuhu hinda ka'ahu ya böt'ofu, xa ne da ñ'o di he yá dutu ko'mba yá wa, ne xa ne da nzengwabi ya jö'i di 'benga nt'ek'ei nú'mu 'yo har tai.

³⁹ Xa ne da hñuxa ha ya 'bet'o nthuts'i ha ya nijö ne ha ya ñhuni.

⁴⁰ Nuyü tekwa yá ngu ya tsi 'ranxu, ne ot'a 'ra ya nsadi ra ma, ne da go'mahmö. Njap'u ma da hñönga n'a ra döta mfeiyu.

Ár m'oñho ar tsi hyoya 'ranxu

(Lk. 21:1-4)

⁴¹ Ar Hesu mi huhnu mi ñhandwitho ár nt'utm'oñho ar nijö. Mi handi hanja ya jö'i mi pa mi tsohnu yá m'oñho, ne nu'u mi pe'sa yá ñho xa mi ut'a nzeýe.

⁴² Ne ba e n'ar tsi hyoya 'ranxu, bi 'yut'a yoho ya tsi bojö himar mhödi.

⁴³ Nu'mú ar Hesu bi mat'a yá maxte, ne bi 'ñembabi:

—Xa majöni di xi'ahu, nunar tsi hyoya 'ranxunu, töte ár döta ár

m'oñho, xi dōta gatho nu ma'ra unga yá m'oñho n'ehe.

⁴⁴Ngetho gatho xi unga nō'ō pongwabi. Ha nunu, mödi mi hyoya, bi unga gatho nō'ō mi pe'shmō nda zi.

Ar Hesu bi mö nda nhwata ar dōnganijō

(Mt. 24:1-2; Lk. 21:5-6)

13 Mi bōnga ar Hesu har dōnganijō, n'a nuyá m̄xte bi 'ñembabi:

—Utate, ndi, tengu ár nzátho ya do ne ár ñhets'i yá jōdo ar nijō.

²Ar Hesu bi dōdi ne bi 'ñenō:

—Ha gi handa nuya dōta jōdoyu. Gatho ma da thext'i, hinda ma da go n'ar do mañör midowí.

Ya nt'udi di 'bet'o ne ka da e ar ngöts'i

(Mt. 24:3-28; Lk. 21:7-24; 17:22-24)

³Mi zōnga ar Hesu har t'ohō Njōmdoni, bi hñudi mi ñhandwi ar dōnganijō. Ha nu ar Pedro, ar Hakobo, ar Xuwa, ne ar Andre bi 'yambase:

⁴—Xikagihe, ham'u ma da tho gathoyu. Tema nt'udi ma da nheki, ne da fōdi 'bap'utho da göxa gathoyu.

⁵Ar Hesu bi dōtwabi'u ne bi 'ñembabi:

—Jamasuhu, yo ma gi ñhehu to da ka'ahu.

⁶Ngetho ma da e nzeye togo da gumka ma thuhu da 'ñenō: Nuga go dar Kristo. Ne njap'u da ka nzeye ya jō'i.

⁷Ha nú'mu xki 'yohu habu gatho di ja ya tuhni, ne ma'ra ma da ndui, yo gi tu ri muihu. Ngetho mahyoni

da tho njap'u, mödi hinxi zōta ár ngöts'i ar ximhai.

⁸Ngetho ya hnini ma da ntukwi yá mihniniwi, ya ndō ma da ntunkwi yá mindōwi. Ne xa hagatho ma da nhwōnga ar hai, ne ma da nja ar thuhu, ne ya jō'i xa di m̄xm̄tho. Hōnse ár nduinu ya ugi xi 'ñep'u.

⁹Ha ntsunsehu, ngetho ma da ts'ix'ahu ha ya ts'ut'wi, ne da mfenza'ihu ha yá nijō ya xodyo. Ma da m'ap'ahu ha ya ts'ut'wi ne ya ndō ngetho gi tengagihu, njap'u da tsa gi dathu majōni xka pökagihu.

¹⁰Ne mahyoni m'et'o da mhōnga ar hoga mhō ha gatho ya hai jawa har ximhai, ne ka da e ar ngöts'i.

¹¹Ha nu'ahu, nu xta ts'ix'ahu ma da ndat'ahu ha ya ndō, yo gi tu ri muihu tema gi möñhu, ne hingi hyoñhu tema gi thōhu. Ge'mu ma da t'a'ahu tema gi möñhu, ngetho hingo ge'ahu togo gi ñōhu, go ñō ár Hñō Jō 'bu ha ri muihu.

¹²Nuya njödō ma da dase ár jödō da tho. Ne nuya dada ma da dase yá bötsi, ha nuya bötsi ma da gu yá dada da hyo.

¹³Ne gatho ma da utsa'ihu ngetho gi tengagihu. Nō'ō da zetatho, da dō'mi da göxa xoge nuya thogiyu, go ma da mpo'ō.

¹⁴Ha nú'mu xki hyanthu ar ts'oki xi nts'otho di 'bu habu hingi ho da m'ui, ngu bi 'yot'a ar m'ehni Dañe (nō'ō togo nehe, dá bödi xiñho teme ne da mö), nu'u togo gi 'buhunu Nhudea, di ma ba ñ'ōñhu ha ya t'ohō.

¹⁵Nu'u togo gi tohu mañō ar ngu, yo ma gi kuthu te gi juju. Nixt'i di möhu.

¹⁶Ha nu'u togo gi 'yohu har 'batha, yo ma gi penju gi juju ri pat'ihu.

¹⁷Hwëkate nu'u ya 'behñö di ñ'u, ne nu'u di tsi yá bötsi di tsüda nuya pa'u.

¹⁸'Yapabihu Jö, nunar pa gi nixt'ihu, hinda dat'a ya pa xi ntse.

¹⁹Ngetho nuya pa'u xa ma da nja ya thogi ngu hinxka hyanthu man'a, nú'mu Jö bi hyoka ar ximhai, ne xta thogi hinda ma da nja man'a ngu'ö.

²⁰Ha nu'mu ar tsi Dada hinda japi da göxa nuya pa'u, hinto ma da bonk'mu. Ma da jös'ö, ngetho ma da maxa togo xi hwañ'ö.

²¹Jange nu'mu da t'eñ'ahu: Ndi, ka bi 'bukwa ar Kristo, wa da t'eñ'ahu: Ndi, bi 'buhnu, yo ma gi jafumasu.

²²Ngetho ma da nja ya kate Kristo ne ya kate m'ehni. Ne ma da 'yot'a ya döta nt'udi da hyat'a ya jö'i, ne nu'mu da tsahmö, da hyat'a nu'u xi hwahna ar tsi Dada.

²³Ha nu'ahu, zot'a xiñho ri dahu, ngetho xta xi'ahu nö'ö ma da thogi.

Ár ño'gi 'ñehe Nö'ö Togo ba e bi Njö'i
(Mt. 24:29-35, 42-44; Lk. 21:25-36)

²⁴Nú'mu xta göxa nuya pa'u ñ'utho, ar hyadi ma da m'exui, ha nunar zönö hinda ma da unga ár hyats'i.

²⁵Ne nuya tso ma da hyoi, ha nuya ts'edi bi 'bu mhets'i ma da nhwöt'i.

²⁶Ne ma gi hyanthu 'mu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ma da nheki di e ha ya gui, di hö n'ar döta ts'edi ne n'ar döta nsunda.

²⁷Ne ma da mehna yá enxé 'mu, da muspa gatho nu'u togo xi hwañ'ö xoge hár nxidi ar ximhai, ne habu di göxa mhets'i.

²⁸Hyanthu ar 'bai'luxi ne beñhu tema utkagihu: Nú'mu pöxa yá n'ogi ne k'onts'a yá xi, gi pöhu 'bap'utho ar pahyadi.

²⁹Njap'u nu'ahu n'ehe, nu xki hyanthu da tho gatho nuya thogiyu, pöhu, 'bap'utho da göxa xoge.

³⁰Xa majöni di xi'ahu, hinda theta nuya jö'i 'bu nuya payu, ne xi wadi xi tho gatho nuya thogiyu.

³¹Mödi da m'edi ar mhets'i ne ar ximhai, nuya mhö xta mönga, hinda ma da m'edi.

³²Nor pa ham'u ma da göxa xoge hinto pödi. Nuya enxé bi 'bu mhets'i hingi pöhmö n'ehe, ne ár T'u Jö hingi pödi, hönse ar Dada go pö'ö.

³³Zothu ri dahu, ndo'mhu ne 'yafu Jö, ngetho hingi pöhu ham'u da zo ar ngöts'i.

³⁴Ñehwi n'ar ñ'ohö bi ma yap'u, bi zo ár ngu ne bi umba ar ts'edi nuyá 'bego. Bi zokwa yá 'befi n'a ngu n'a, ne ar sugoxthi bi xipabi hinge nda ñ'öhö.

³⁵Jange ndo'mhu, ngetho hingi pöhu tema xenimpa da ep'u togo ár meti ar ngu, wa xta nde, made nxui, hár mhafi ar boxi, wa xta hats'i.

³⁶Nu'mu n'a nda ep'utho, hinda diñ'ahu gi öthu hingi to'mhu.

³⁷Ne nö'ö di xi'ahu, get'ö di xipabi gatho: Ndo'mhu.

Ya ndöxodyo mi nkohi hanja nda gu ar Hesu

(Mt. 26:1-5; Lk. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

14 Ár yopap'u mar baxjwa ne ar dango mi ts'i ar thuhme himi jots'i, nuya ndömöjö ne ya böt'ofö mi honga hanja nda gu ar Hesu ñ'öntho, ne nda hyo.

²Ne mi eñ'u:

—Hinda tsá ga juhu ha ya pa dango, ngetho da muxma ya jö'i.

**Ar Hesu bi nhö'spa n'ar hogañuni
núnu Betania**

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³Nu mi 'buhnu Mbetania hár ngu ar Simu xki hye ar hñeni tsit'ando'yo, ne nú'mu mi hu har mexa, n'a mba ep'utho n'ar 'behñö mi hö n'ar xito t'axdo, mi po n'ar hogañuni xa mar mhödi. Bi tehma nunar xito ne bi nö'spa ár ñö ar Hesu nunar hogañuninu.

⁴Ja 'ra togo bi mbö yá kwe, ne mi eñ'u:

—Yo'ö xi t'emp'utho nunar hogañuninu.

⁵Ngetho mi tsá xi 'ba ngu n'a njeje ár nthöhö n'ar jö'i, ne xi themba ya tsi hyoya.

Ne xa mi theñ'u nuna tsi 'behñö.

⁶Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hyehunu. Yo'ö gi theñhu. Nzatho nö'ö xi 'yotkagi.

⁷Nuya hyoya hyax'mu ma gi 'buhwihu, ne da tsá gi 'yothwu ar ñho nu'mu gi nehü. Ha nuga hinge hyax'mu ma gi hyandgagihuwa.

⁸Nunu xi umbár mui xi 'yot'a nö'ö mi tsá nda mefi. Ne nunar hogañuninu xi goxkagi, gehnu n'ar ñhoki di to'ma ha ma nt'agi.

⁹Xa majöni di xi'ahu, habu gatho ma da mhönga nunar hoga mhönu xoge ár nxidi ar ximhai, ma da mhönga nö'ö xi 'yotnu ngu n'ar feni.

Ar Huda bi mö nda da ar Hesu

(Mt. 26:14-16; Lk. 22:3-6)

¹⁰Ar Huda Iskariote 'mu, n'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte, bi ma

ba k'önga ya ndömöjö, mi ne nda datwa ar Hesu.

¹¹Nú'mu mi 'yo'u xa bi njohya, ne bi ñöt'i nda umba ar bojö. Ha nunar Huda mi honi hanja nda tsá nda datwabi'u.

**Ar tsi Hmu bi zogi nda ts'impa ár
t'oxi**

(Mt. 26:17-29; Lk. 22:7-23;

Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹²Nö'ö ar pa bi ndui ar dango ts'i ar thuhme hinxi jots'i, nú'mu mi tho ngu n'ar m'oñho ar ndöni mbaxjwa, nuyá maxte ar Hesu bi 'ñembabi:

—Habü gi ne ga hoje ar t'oximbaxjwa.

¹³Ne bi mehna yoho yá maxte, bi 'ñembabi'u:

—Di möhu har hnini, ne nu xki nthewihu n'ar ñ'ohö muxa n'ar xoni ar dehe, teñhu.

¹⁴Nu habu da yut'i, gi 'ñembabihu nö'ö togo ár meti ar ngu: Ar Utate ba pehna ar nzengwa ga eñ'ahe njawa: Habu 'bu ar ngu di hoñhe ga tsi'be ar t'oximbaxjwa ma maxte.

¹⁵Ne nö'ö ma da ut'ahu n'ar döta ngu di to mañö, xi thoki xiñho. Ka gi hyojunu ar t'oximbaxjwa ga tsihu.

¹⁶Nuyá maxte mi zoñ'u har hnini, bi diñ'u ngu xki nsipabi, ne bi hyoknu ar t'oxi.

¹⁷Nu mi nxui ar Hesu ba ehwi nu'u 'ret'amayoho yá maxte.

¹⁸Nú'mu mi hñuhnu har mexa mi nt'oxi, ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xa majöni di xi'ahu, n'a di ñungwihu, ma gi dagagihu.

¹⁹Nu'u xa bi du yá mui, ne bi ndui bi 'yambabi'u n'a ngu n'a:

—Ha go geke.

Ne man'a mi embabi:

—Ha go nuga.

²⁰Nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—N'a nu'u 'ret'amayoho togo n'adar mohi di thinthwü mahyegi ar thuhme.

²¹Majöni Nö'ö Togo ba e bi Njö'i 'bā ar 'ñu da tho ngu xi t'ot'wabi, ne hwëkate nö'ö togo ma da dā'ö. Xiñhohmö hinxi zökwa har ximhai.

²²Ne nú'mü mi nt'ox'u, ar Hesu bi gu ar thuhme ne bi 'yapa Jö nda jöpi. Bi heke bi hembra yá maxte, ne bi 'ñembabi'u:

—Tsihu; gehnu ma ndo'yo.

²³M'efa bi guxa ar t'eni mi po ar t'afi'obxi, bi umba njamödi Jö, bi thokwa yá maxte, ne gatho bi zi n'a tsi nts'iki.

²⁴Ne bi 'ñembabi'u:

—Gehnu ma ji ma da nhö'mi da epa ár ñho nzeye ya jö'i, ne njap'u da go ar 'ra'yo nkohi.

²⁵Di xi'ahu, hinga pengi ga tsipa ár t'afi ar 'bāi'obxi nuya payu. Ma ga to'mi ga tsi ma'ra'yo hár ts'ut'wi Jö.

Ar Hesu bi mö nda konga ar Pedro

(Mt. 26:30-35; Lk. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶Nu mi wadi bi ntu'u n'ar jöhñö, bi boñ'u ndi ma har t'ohö Njömdöni.

²⁷Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nunar nxuinu gatho ma gi hyegasegihu, ngetho xi t'ot'a har T'ofö, enö njawa: Ma ga ho ar ma'yo, ne da mfont'a xöge yá deti.

²⁸Ha nú'mü xka pengi ga nte man'agi, ma ga 'bet'o gar nthehunu Ngalelea.

²⁹Nu'mü ar Pedro bi 'ñenö:

—Mödi gatho nu'u ma'ra da hyek'a'i, nuga hinga ma ga hek'ase.

³⁰Ha nu ar Hesu bi 'ñembabi:

—Xa majöni di xi'a'i, nunar nxuinu hinxi zöta ár ñoho ár mhafi ar boxi, ha nu'ge ya xka kongagi hñu'gi.

³¹Ha nunar Pedro himi tsaya mi enö:

—Mödi ga tuga n'ehe, hinga koñ'a'i.

Ne gatho nu ma'ra mi mönga njap'u n'ehe.

Ar Hesu bi 'yapa Jö ár Dada núnu Getsemani

(Mt. 26:36-46; Lk. 22:39-46)

³²Ba e'u núnu habu t'embabi ar Getsemani, ne ar Hesu bi 'ñemba yá maxte:

—Hñuhüwa. Nuga ma ga apats'u Jö ma Dada.

³³Ne bi zixa ar Pedro, ar Hakobo, ne ar Xuwa, ne bi ndüi xa bi du ár müi.

³⁴Bi 'ñembabi'u:

—'Butho ga tu ar dumüi. Kohüwa ne ndö'mhu, yo gi öhu.

³⁵Bi tho man'a tsi tüi ár yap'u ne ka bi ndandihmönü. Ne bi 'yapa Jö, nu'mü nda tsahmö, hinga nda zopabi nuya thogi ñ'ütho mi ep'ütho.

³⁶Ne mi enö:

—Ma tsi Dada'i, nu'ge hinter ñhemb'i'i. Hñöga nuya thogi xi 'ñep'u. Mödi hindi ne gi 'yot'a ngu di nega, 'yot'a ngu gi nege.

³⁷M'efa ba ehe ne bi dinga nuya hñuyü mi öhö, ne bi 'ñemba ar Pedro:

—Simu, ha gi öhö. Ha himbi tsa ga nuta n'a tsi xenimpa.

³⁸Zot'a ri dahü ne 'yafu Jö gi tsethu ya ts'othogi xta ep'u. Xa majöni ri hñöhu 'bui da tseti, ha nuna ri ndo'yohu k'at'a ár ts'edi.

³⁹Bi ma ba apa Jö man'agi, ne bi mengi bi xipa nuya mhö xki xipa m'et'o.

⁴⁰Nu mba pengi bi diñ'u mi öhö man'agi, ngetho nuyá dā'u xa mi kö ya t'öhö, ne himi pö'u te nda dödi.

⁴¹Ba e ár hñu'gi, ne bi 'ñembabi'u: —Nupya hö, te ri t'öhöhu ne kö ri ndo'yohu. Xi zo ar pa xi thuts'i, ma da ndatwa ha yá 'ye ya 'yot'ats'oki Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

⁴²Nanju möhö, ba ehnu nö'ö togo ma da dagagi.

Ar Hesu bi nju

(Mt. 26:47-56; Lk. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³Himi jwata nda ñö ar Hesu nú'mu mba ep'u ar Huda, n'a nuya 'ret'amayoho yá maxte. Ne mi ñ'owi nzeye ya jö'i mi hö ya ndojwai ne ya za, xki mehna ya ndömöjö, ya böt'ofö, ne ya dönziandö.

⁴⁴Ha nö'ö togo mi dā, xki nkohwi ya jö'i ne xki 'ñembabi:

—Nö'ö togo gi hyanthu ga tsuspa ár hmi, gehnu gi hoñhu. Juhu ne xothu xiñho gi tsixu.

⁴⁵Nu mi zoho, dama bi wat'a habu mi 'ba ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Utate.

Ne bi zuts'i.

⁴⁶Nuya jö'i 'mu, dama bi wat'i ne bi gu ar Hesu.

⁴⁷Ha n'a nu'u mi 'buhwinu, bi k'o'sa ár jwai, ne bi dakwa ár gu ár 'bego ar döngamöjö.

⁴⁸Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi ya jö'i: —Hage dar bë xka ehü gi mikagihu, gi höhu ya jwai ne ya za.

⁴⁹Hyax'mu ndi 'buhwihu har dönganijö, ne hinte ga jaju. Ne xi njanu, njap'u da tho ngu mönga har T'ofö.

⁵⁰Nu'mú gatho nuyá maxte bi zohnu bi nixt'i bi ma'u.

Ar bötsi bi nixt'i

⁵¹Ha n'ar bötsi mi teni, honse xki mpaxa n'ar dutu, ne nu mi nju,

⁵²dama bi zop'u ar dutu ne bi nixt'i ngotho.

Ar Hesu bi m'a'ma har mhunts'andö

(Mt. 26:57-68; Lk. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³Ba ts'i ar Hesu bi m'amba ar döngamöjö, ne bi wat'a gatho ya ndömöjö, ya dönziandö ne ya böt'ofö.

⁵⁴Ha nunar Pedro bi denda yap'u, ne bi zonga hár thi ar döngamöjö, bi hñuhwi ya ndogu mi mpat'a har tsibi.

⁵⁵Nuya ndömöjö ne gatho ar mhunts'andö, mi hongate nda hyoxa ar Hesu ne nda t'ent'i nda tho, hinte mi tiñ'u.

⁵⁶Ngetho nzeye mi hoxa ya nhemhñö, mödi himi nthexkwi nö'ö te mi möñ'u.

⁵⁷N'a mbi m'ata 'ra bi hyoxa ya nhemhñö, mi eñ'u:

⁵⁸—Nuje xta öhe xi 'ñenö: Nuga ma ga yot'a nunar nijönu xi hyoka ar jö'i, ne ár hñupa ga pengi ga juxa man'a, hinte ma jö'i xi hyoki.

⁵⁹Ha nuyü n'ehe himi nthé nö'ö mi möñ'u.

⁶⁰Nu'mú ar döngamöjö bi m'a made ne bi 'ñemba ar Hesu:

—Ha hinte gi thödi. Te di bönga nö'ö thox'a'i.

⁶¹Nö'ö mi ñhetho, hinte bi dödi. Ar döngamöjö bi mengi bi 'yani ne bi 'ñenö:

—Hage go ge'e ar Kristo, ár T'u nö'ö togo nsundabi.

⁶²Ne ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hö, go geke. Ne ma gi hyanthü Nö'ö Togo ba e bi Njö'i di hu hár ñ'ei Jö togo pe'sa gatho ar ts'edi, ne di ehñu ha ya gui mhets'i.

⁶³Nu'mú ar döngamöjō bi xika ár he, ngetho mi beni ar Hesu xki ñömañ'ubi Jö, ne bi 'ñenö:

—Te ga jafu man'a te da hyots'e.

⁶⁴Xka 'yohu teme xi mö. Te gi möñhu.

Ne gatho'u bi hyox'u ndi 'ñepi nda tho.

⁶⁵Ne 'ra bi müdi mi tsots'i. Mi kotwa yá da ne xa mi umba ya mfei, ne mi embabi:

—Xije togo bi mep'a'i.

Ne nuya ndogu xa mi umba ya mpetgu.

Ar Pedro bi konga ar Hesu

(Mt. 26:69-75; Lk. 22:55-62;

Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶Ar Pedro mi 'buhñu hai har thi, ne n'a mba ep'utho n'ar 'behñö mi pepa ar döngamöjō.

⁶⁷Ne mi hyanda ar Pedro mi mpat'a har tsibi, bi 'ñenö:

—Nu'ge n'ehe ngi ñ'owi ar Hesu me Nasare.

⁶⁸Ha nö'ö bi nkoni bi 'ñenö:

—Hindi poka togo'ö. Hindi pöhmö tema gi mö.

Ne bi wat'a har goxthi. Ne ge'mu bi ma ar boxi.

⁶⁹Ne nunar 'behñöñu mi hyanda man'agi, bi müdi bi 'ñemba nu'u mi 'buhñu:

—Nunu go yá ñ'ohu'u.

⁷⁰Ha nö'ö bi mengi bi nkonga man'agi. Ne hingar ya'ö nu'u mi 'buhñu bi mengi bi 'ñembabi ar Pedro:

—Majöni nu'ge go ár ñ'owi'u n'ehe, ngetho gar me Ngalilea, ne gi ñö mahyegi ngu ñö'u.

⁷¹Nö'ö bi ndui bi ntsate ne mi et'a made Jö, mi enö:

—Hindi poka togo ar ñ'ohö gi noñhu.

⁷²Ne ar boxi bi ma ár ño'gi. Nu'mú ar Pedro bi benga nö'ö te xki mönga ar Hesu: Hinxi zota ár ñoho ár mhafi ar boxi, ha nu'ge ya xka kongagi hñu'gi. Mi oda ár mfeni njap'u, xa mi zoni.

Ar Hesu ma ba m'amba ar Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lk. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

15 Ár hyax'ö ra n'itho, mi wadi bi nko'u ya ndömöjō, ya dönziandö, ya böt'ofö ne gatho ar mhunts'andö, bi zix'u ar Hesu xki nsot'e, ma ba ent'wa hár 'ye ar Pilato.

²Ar Pilato bi 'yambabi ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Hage go ge'e ár Ndö ya xodyo.

Nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hö, ngu xka mönse.

³Ne nuya ndömöjō xa te gatho mi hots'e.

⁴Man'agi ar Pilato bi 'yambabi ar Hesu ne bi 'ñenö:

—Ha hinte gi thödi. Ndimhö te gatho thox'a'i.

⁵Ha nunar Hesu hinte bi dödi, jange ar Pilato xa mi 'yotho.

Ar Hesu bi t'ent'i nda tho

(Mt. 27:15-31; Lk. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶Ar ndö xki nzöi nda hyekwa n'ar 'yofadi har dangö nö'ö nda 'ya'u.

⁷Ne mi onu n'a már thuhu Baraba, xki jot'wi yá ñ'ohu, ngetho xki ñhote nú'mu xki njuts'i nda ntukwi ar ndö.

⁸Ne mba e gatho ya jö'i, bi ndui bi 'yapabi nda umba ngu xki nzöi mi umba tat'a dango.

⁹Har Pilato bi döt'wabi'u njawa: —Ha gi ne ga hek'ahü ár Ndö ya xodyo.

¹⁰Mi pö'ö xki ndatwabi ngetho xki zot'wa yá müi nuya ndömöjö.

¹¹Ha nuya ndöyü mi ka ya jö'i nda 'ya'u nda the ar Baraba.

¹²Ar Pilato bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Tema gi nehü ga japka nö'ö gi emfü ár Ndö ya xodyo 'mü.

¹³Ne nu'u bi mengi bi mafi, mi eñ'u:

—Tsuta har pont'i.

¹⁴Ar Pilato mi embabi:

—Tema ts'oki xi 'yotnu.

Ha nu'u xa bi gahni bi mafi mi eñ'u:

—Tsuta har pont'i.

¹⁵Ha nu ar Pilato mi ne nda gohwi xiñho ya jö'i, jange bi xoka ar Baraba. Ha nu ar Hesu bi mö nda n'wext'i, ne bi datwa ya jö'i nda tsuta har pont'i.

¹⁶Nu'mú, nuya ndogu bi zixa mbo hár thi ar döta ts'ut'wi, ne bi ts'ohna gatho yá mindoguwi mi 'buhnu.

¹⁷Ne bi gö'spabi'u n'ar thenga dutu, ne bi hñu'spabi n'ár ntsant'i ya 'mini xki m'e.

¹⁸Bi müdi bi zengwabi'u njawa:

—Xar tsi te, ár Ndö'i ya xodyo.

¹⁹Ne mi ju n'ar t'o mi femba ár ñö, mi tsox'u, ne mi ndandihmö mi ndöñ'u emp'ö.

²⁰Nu mi wadi bi t'ot'wa ar thede, bi thökwa ar thenga dutu xki njö'spabi, bi thetwa yá dutuse, ne bi njuki nda ts'uta har pont'i.

Ár nts'uti ar Hesu har pont'i

(Mt. 27:32-44; Lk. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹Mi thohnu ar Simu me Sirene, ár dada ar Handro ne ar Rufo, xki 'ñe har hwöhi, bi njapi nda hñöxa ar pont'i habu nda ts'uta ar Hesu.

²²Ne bi ts'ixa habu mi t'embabi ar Golgota, di boni da 'ñenö Nñöxhmundo'yo.

²³Ne nunu bi t'umbabi ar ixkat'afi, mi nthöskwi n'ar bopo xi nju ár thuhu ar mira, ha nö'ö himbi ne bi zi.

²⁴Nuya ndogu mi wadi bi tsut'u har pont'i, bi ñhe'u yá dutu, mi ents'a ya nthöhö nda nu'u te nda hñöxa n'a ngu n'a'u.

²⁵Mi tsu ngu n'ar guto xudi nú'mu mi ts'uti.

²⁶Ne nunar xithe habu xki t'ot'a yo'ö xki ts'uti, mi enö: Gehnu ár Ndö ya xodyo.

²⁷Bi ts'utwi ma yoho ya ñ'ohö ma ya bë, n'a hár ñ'e'i ne man'a hár ngöhö.

²⁸Njap'u bi thogi ngu xki t'ot'a har T'ofu habu enö: Bi nhu ngu n'ar ts'okte.

²⁹Ha gatho nu'u mi thohnu, xa mi theni, ne mi hwöt'a yá ñö mi eñ'u:

—Xipya, ngi enö ngi yot'wa ár nijö Jö, ne ar hñupa ngi pengi ngi juspa man'agi,

³⁰mpose 'mu, ne kö habu gi züdi.

³¹Mi njap'u nu'u ya ndömöjö n'ehe, mi theni. Ne ya böt'ofu mi mpehwi mi eñ'u n'a ngu n'a:

—Bi pö ma'ra, ne hingi tsä da mpose.

³²Nunar Kristo 'nö, ár Ndö ya me Israel, dá göpya har pont'i. Ga hanthe ne ga ñ'emuihe.

Ha nu'u togo xki ts'utwi mahyegi
mi theni n'ehe.

Ar Hesu bi du

(Mt. 27:45-56; Lk. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³Nu mi zonga madempa bi
m'exui xoge ar ximhai, ne bi wadi
mi zot'a hñunde.

³⁴Nu mi zonga hñunde, ar Hesu
bi 'ñenö nts'edi:

—Eloi, Eloi lama sabaktani, —
pontho da 'ñenö: Ma tsi Dada'i, ma
tsi Dada'i, yo'ö xka hyegase.

³⁵Ra nuya mi 'buhnu mi 'yode bi
'ñeñ'u:

—Hyanthu hanja zo ar Elia.

³⁶Ne bi nixt'i n'a, ma ba po n'ar
xi'yo har ixkat'afi. Bi tuta ha n'ar
xithi ne bi kwatwa hár ne, ne bi
'ñeñ'ö:

—Hyehu, ma ga to'mhu ha da e ar
Elia da mats'i.

³⁷Har Hesu bi mafi nts'edi, ne bi
du.

³⁸Nu'mú bi xita made ar döta
dutu mi naxa mbo har dönga nijö,
mi kot'a habu xa mar nsunda, ba
ndu mañö bi göxa hai.

³⁹Ha nunar döndogu mi 'bahnu
mi ñhandwi ar Hesu, mi hyandi bi
du njap'u xki wadi bi mafi nts'edi,
bi 'ñeñ'ö:

—Xa majöni nunar ñ'ohonu már
T'u Jö.

⁴⁰Mi 'buhnu 'ra ya 'behñö n'ehe
mi handatho yap'u. Mi ñ'owu'u ar
Maria me Magdala, ar Salome, ne
ar Maria ár nönö ar 'befa Hakobo
ne ar Huse.

⁴¹Nu mi 'buhyu Ngalilea mi teni
ne mi fats'i, ne ma nze ye xki deni
mba e Herusale.

Ár nt'agi ar Hesu

(Mt. 27:57-61; Lk. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴²Nú'mu 'butho nda yu ar hyadi
nor pa'ö ar ñhoki, nunár hyax'öp'u
mar pa ntsaya,

⁴³nunar Huse me Arimatea mi
'buhwi ar mhunts'andö, ne xa mi
nhumañho, mi to'mi nda hyandwa
ár ts'ut'wi Jö n'ehe, bi zeta ár mui
ne bi yut'i ma ba ñöwi ar Pilato, bi
'yapa nda umba ár ndo'yo ar Hesu.

⁴⁴Ar Pilato xa bi 'yotho mi 'yode
xki du. Bi zofo nda e ar döndogu
nda 'yambabi ha majöni xki du.

⁴⁵Ne mi wadi bi damajöni ar
döndogu, bi t'umba ar Huse ár
ndo'yo ar Hesu.

⁴⁶Ar Huse bi danga n'ar t'axdutu,
ne bi kö'mba ár ndo'yo har pont'i.
Bi mats'i, ne bi 'yent'a ha n'ar
t'agi xki nsá'ma ha n'ar ndodo, ne
bi tönga n'ar döta do bi gotwa ár
goxthi ar t'agi.

⁴⁷Ha nunar Maria me Magdala ne
ar Maria ár nönö ar Huse mi hant'u
habu bi t'agi.

Ar Hesu bi mengi bi nte

(Mt. 28:1-10; Lk. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

16 Nu mi tho ar pa ntsaya,
ar Maria me Magdala, ar
Maria ár nönö ar Hakobo, ne ar
Salome, bi danga ya hogañuni ma
nda go'spa ár ndo'yo ar Hesu.

²Ne ár hyax'ö ra n'itho ár ndui ar
hñöto, ba e'u har t'agi, mi k'onts'a
ar hyadi.

³Nu mi 'yo har 'ñu, mi ense'u n'a
ngu n'a:

—Xipyá, togo da hñögagihuts'u ar
do kot'a ar t'agi.

⁴Ne mi hyant'u, bi nu'u xki thöka ar do. Nunar donu xa mar döta.

⁵Ne nu mi yut'u har t'agi, bi hyant'u mi huhnu har ñ'ei n'ar bötsi, mi he n'ar t'axhe mi jut'atho. Ne xa bi zu'u.

⁶Ne nunu bi 'ñembabi'u:

—Yo gi ntsuhu. Gi hoñhu ar Hesu me Nasare nö'ö togo bi ts'uta har pont'i. Bi mengi bi nte. Ndi, hyanthu habu bi 'begi, hinte jawa.

⁷Jange di möhu ba xipabihu yá maxte ne ar Pedro: Bi m'et'o di ma Ngalilea, ja gi hyanthunu ngu bi xi'ahu.

⁸Ne xa bi nixt'i bi ma'u, ngetho xa xki zo ar mbidi yá müi. Ne hinto mi ñöwi'u, ngetho xa mi ntsu.

**Ar Hesu bi ñ'udi nda hyanda ar
Maria me Magdala**

(Jn. 20:11-18)

⁹Nu mi mengi bi nte ar Hesu n'itho har 'bet'o mpa ar hñöto, bi ñ'udi bi hyanda m'et'o ar Maria me Magdala, togo xki 'yemba yoto ya ts'ondöhi.

¹⁰Nunar 'behñönu bi ma ba k'önga nu'u mi ñ'owi ar Hesu. Nuyu xa mi tu yá müi mi zoñ'u, ne nunar 'behñö bi xipabi xki hyant'ö.

¹¹Nu mi 'yo'u mi tetho ne xki hyant'ö, himbi ñ'emui.

**Ar Hesu bi ñ'udi bi hyanda yoho
nuya mi teni**

(Lk. 24:13-35)

¹²M'efa bi ñ'udi n'añ'o, bi hyanda ma yoho nuya mi teni, mi 'yo ar 'ñu ndi ma har 'batha.

¹³Nuyu n'ehe bi ma ba xipa nu'u ma'ra. Njap'utho himbi ñ'emui.

Ar Hesu bi mehna yá mpöte

(Mt. 28:16-20; Lk. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴M'efa bi ñ'udi bi hyanda nu'u 'ret'aman'a yá maxte, mi hu'u har mexa. Ne bi zu'u yo'ö himi ñ'emui, ne xa mar me yá ñö, ngetho hinxki ñ'emui nu'u togo xki hyandi xki mengi xki nte.

¹⁵Ne bi 'ñembabi'u:

—Di möhu xoge ár nxidi ar ximhai, ne xipabihu gatho ya jö'i ar hoga mhö.

¹⁶Nö'ö togo da ñ'emui ne da nxixthe, ma da mpohö. Ha nö'ö togo hinda ñ'emui, ma da t'ent'i da hñömba ár mfei Jö.

¹⁷Ne nuya nt'udiyu ma da 'yot'a nu'u togo da ñ'emui: Potka ma thuhu ma da 'yenga ya ts'ondöhi, ma da ñö ya 'ra'yo mhö,

¹⁸ma da mita ya k'eñö, ne nu'mu da zi n'ar 'ñethi hote, hinte da japabi, da hñuxa yá 'ye ha ya dathi ne da dits'i.

Ar Hesu bi njuts'i bi ts'ixa mhets'i

(Lk. 24:50-53)

¹⁹Mi wadi bi zo yá maxte, ar tsi Hmu bi njuts'i bi ts'ixa mhets'i, ne bi hñuxa hár ñ'ei Jö.

²⁰Ne nuyu bi boni hagatho, ma ba mönga ar hoga mhö. Ne ar tsi Hmu mi fats'i, ne mi umba ár ts'edi ár mhö ha ya nt'udi mi ot'u. Dá njap'u.